

UNIVERSITATEA LIBERĂ INTERNAȚIONALĂ DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris

C.Z.U.: 343.325:341.6(043.2)

CARA EVGHENI

**FENOMENUL INFRAȚIONAL AL SEPARATISMULUI:
OPORTUNITĂȚI DE INCRIMINARE ȘI PRACTICI
INTERNAȚIONALE**

SPECIALITATEA 554.01-DREPT PENAL ȘI EXECUȚIONAL PENAL

Rezumatul tezei de doctor în drept

CHIȘINĂU, 2022

Teza a fost elaborată în cadrul Catedrei Drept Public a Universității Libere Internaționale din Moldova

Conducător științific:

Valeriu Cușnir, doctor habilitat în drept, profesor universitar.

Referenți oficiali:

1. **BERLIBA Viorel**, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar;
2. **BUJOR Valeriu**, doctor în drept, profesor universitar.

Componența Consiliului Științific Specializat:

1. **BARBĂNEAGRĂ Alexei**, *Președinte al CȘS*, doctor habilitat în drept, profesor universitar;
2. **ROTARI Oxana**, *Secretar Științific al CȘS*, doctor în drept, conferențiar universitar;
3. **BRÎNZĂ Serghei**, *membriu al CȘS*, doctor habilitat în drept, profesor universitar;
4. **ULIANOVSKI Xenofon**, *membriu al CȘS*, doctor habilitat în drept, profesor universitar;
5. **STATI Vitalie**, *membriu al CȘS*, doctor în drept, conferențiar universitar.

Susținerea va avea loc la 30 august 2022, ora 15:00 în ședința Consiliului Științific Specializat D 554.01-22-17 din cadrul Universității Libere Internaționale din Moldova (mun. Chișinău, str. Vlaicu Pircălab, 52, et. 2, sala 212).

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, Biblioteca Universității Libere Internaționale din Moldova și pe pagina web a ANACEC (www.cnaa.md).

Rezumatul a fost expediat la 29 iulie 2022.

Secretar științific al

Consiliului Științific Specializat,

doctor în drept, conferențiar universitar

_____ **ROTARI Oxana**

Conducător științific,

doctor habilitat în drept, profesor universitar

_____ **CUȘNIR Valeriu**

Autor:

_____ **CARA Evgheni**

© Cara Evgheni 2022

CUPRINS

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII.....	4
CONȚINUTUL TEZEI.....	11
CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI.....	29
BIBLIOGRAFIE.....	33
LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI.....	36
ADNOTARE (în limba română, rusă și engleză).....	37

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța problemei abordate. Dinamica răspândirii fenomenului de separatism în lume, riscurile și amenințările acestuia la adresa mediului de securitate existent, ridică noi probleme de fond și de formă în materie, care la rândul lor, suscită o atenție specială din partea statelor. Or, anume statele sunt entitățile cu prerogative în domeniul elaborării și implementării măsurilor necesare și efective de prevenire și înlăturare a amenințărilor la adresa securității naționale și internaționale.

Cu toate că astăzi statele lumii consumă securitate atât din tratatele internaționale la care sunt parte cât și din legislația internă, fenomenul separatismului generează noi conflicte și le alimentează pe cele vechi. Recentele evenimente de sorginte separatistă din statul vecin Ucraina, unde peninsula Crimeea, în primăvara anului 2014, a fost scoasă în mod ilegal de sub controlul statului suveran, iar izbucnirea în aceeași perioadă a mai multor focare secesioniste în regiunea Donbas a declanșat la 24 februarie 2022, un război de amploare, soldat cu moartea a zeci de mii de oameni și alte consecințe devastatoare la nivel regional și mondial.

Situația din Regatul Spaniei (Catalonia), unde la 1 octombrie 2017, contrar prevederilor Constituției a fost organizat un pseudo referendum pentru ieșirea din componența Spaniei cu autoproclamarea ulterioară a independenței regiunii, precum și reanimarea conflictului din Karabahul de Munte, prezintă doar câteva exemple relevante ce denotă amploarea răspândirii separatismului în lume dar și noile probleme de securitate pe care le ridică.

Actualitatea temei în discuție și motivația alegerii acesteia este determinată în prim-plan de situația din Republica Moldova. Or, potrivit art. 1 alin. (1) din Constituție, Republica Moldova este un stat suveran și independent, unitar și indivizibil, iar în contextul când autoritățile constituționale nu dețin un control efectiv în regiunea transnistreană de peste trei decenii, iar din alte localități sensibile ale țării tot mai des se conturează tendințe separatiste, evaluarea necorespunzătoare a riscurilor generate de fenomenul separatismului este extrem de periculoasă. Fiind afectată de fenomenul separatismului, Republica Moldova necesită pe lângă măsurile economice, diplomatice, politice sau de altă natură, mai multe instrumente juridico-penale de prevenire și combatere a amenințărilor la adresa suveranității și integrității teritoriale.

Totodată, actualitatea temei sporește și din necesitatea stringentă a cercetării fenomenului de separatism în altă lumină decât a avut loc să fie până la moment, fiind omisă studierea sa prin prisma dimensiunii juridico-penale, care va contribui esențial la prevenirea și combaterea acestor manifestări periculoase. Astfel, cercetarea practicii internaționale în materia prevenirii și combaterii acțiunilor de separatism ne-a permis formularea și argumentarea anumitor

recomandări *de lege ferenda* privind consolidarea legislației penale naționale în domeniul de referință.

În fine, dar nu în ultimul rând, actualitatea temei de cercetare este nuanțată și de faptul că procesul de globalizare influențează caracterul clasic convențional al conflictelor separatiste din lume. Acestea deseori se produc fără aplicarea violenței, prin măsuri economice, politice, umanitare, informaționale sau hibrid, statele fiind nevoite să-și consolideze în permanență mijloacele de apărare a securității sale pentru a face față acestor provocări.

În contextul celor menționate supra, reieșind din faptul că Legea penală a Republicii Moldova nu conține o definiție pentru separatism, și respectiv, până în prezent nu a fost atrasă nici o persoană la răspundere pentru atare acțiuni, este evidentă actualitatea și importanța problemei cercetate, care va permite fundamentarea propunerilor *de lege ferenda* îndreptate spre prevenirea și combaterea acțiunilor de separatism pe întreg teritoriul țării.

Încadrarea temei în preocupările internaționale. Tendințele separatiste din diferite regiuni ale mapamondului, având ca scop modificarea hotarelor statelor contrar prevederilor legale, a determinat comunitatea internațională să adopte un cadru normativ complex în vederea promovării unei conduite adecvate ale subiecților, atât a statelor cât și a persoanelor fizice, necesară existenței și dezvoltării statelor, ca state suverane, independente și indivizibile, menținerii ordinii de drept, precum și asigurării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Spectrul acestor măsuri este suficient de vast, incluzând măsuri politico-juridice, sociale, economice, cu caracter special, dar și de drept penal, menite să soluționeze pe cale pașnică conflictele apărute, inclusiv ale celor de sorginte separatistă.

În această ordine de idei, pe plan internațional prevenirea și combaterea fenomenului de separatism este desprinsă din existența următoarelor instrumente juridico-politice: Convențiile de la Haga din 1899 și 1907, Convențiile de la Geneva (1864, 1906, 1929, 1949, 1977, 2005) de instituire a Comitetului Internațional al Crucii Roșii și stabilirea cadrului juridic internațional de protecție a victimelor conflictelor armate, Carta Națiunilor Unite (adoptată la San-Francisco la 26 iunie 1945), Convenția de la Viena cu privire la Dreptul Tratatelor din 1969, Convenția de la Viena cu privire la Succesiunea Statelor în vederea Tratatelor din 1978, Actul de Constituire al Uniunii Africane din 1963, Convenția internațională privind suprimarea terorismului cu bombe, Convenția internațională privind suprimarea finanțării terorismului, Actul Final al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa de la Helsinki din 1 august 1975, Pactul Internațional privind Drepturile Politice și Civile, Tratatul privind Forțele Armate Convenționale din Europa, Carta de la Paris pentru o Nouă Europă, Convenția de la Shanghai împotriva Terorismului, Separatismului și Extremismului, Hotărârea Consiliului șefilor de state al Comunității Statelor

Independente referitoare la Concepția privind colaborarea statelor membre ale CSI în combaterea terorismului și altor forme violente de manifestare a extremismului; Convenția Europeană pentru Drepturile Omului; Tratatul Atlanticului de Nord ș.a.

Încadrarea temei în preocupările naționale și zonale. Perioada de la sfârșitul anilor '80 și începutul anilor '90, din Europa Central-Răsăriteană, în mare parte a fost marcată de dezintegrarea URSS și prăbușirea lagărului socialist - evenimente însoțite de multiple tensiuni, de conflicte armate și de separatism. Astfel, pe teritoriul Republicii Moldova, prin secesiune susținută de forțele armate ale Federației Ruse a fost creat un regim separatist, cunoscut în formula „republica moldovenească nistreană”, fapt care știrbește esențial din suveranitatea și independența Republicii Moldova și afectează grav indivizibilitatea statului. Mai mult, întru ilustrarea contextului istoric nefast pentru Republica Moldova, este de arătat că la 2 septembrie 1990 așa-numita republică moldovenească nistreană î-și autoproclamă pretinsa independență de Republica Moldova. Un alt focar de separatism pe teritoriul Republicii Moldova s-a localizat în raioanele populate de găgăuzi, fapt ilustrat prin autodeclararea la 19 august 1991 a independenței Găgăuziei.

În raport cu fenomenul separatismului pe plan național au fost realizate mai multe cercetări științifice, axate pe problematica științelor politice, dreptului internațional și relațiilor internaționale, dreptului constituțional, mai puțin privind subiecte de drept penal, de procedură penală. În acest sens teza de doctorat are la bază un șir de surse doctrinare naționale și internaționale publicate de autorii: Al. Barbăneagră, A. Smochină, X. Ulianovschi, R. Cojocaru, V. Stati, S. Brânză, V. Cușnir, V. Berliba, V. Gămurari, Al. Cauia, B. Negru, I. Macari, C. Ejova, Al. Ejov, R. Pleșca, M. Poalelungi, V. Pârlog, V. Kuciuk, V. Zavatin, Gh. Graur, V. Juc, O. Bălan, D. Grama, D. Benchechi, M. Benchechi (Republica Moldova); A. Andreescu, D. Bardaș, L. Barac, Al. Boroii, V. Iftenie, C. Bulai, T. Toader, A. Filipaș, C. Mitrache, M. Bădilă, V. Dobrinioiu, C. Călinoiu, V. Duculescu, N. Conea, A. Năstase, Al. Bolinteanu, V. Dongoroz, N. Pavel, N. Simina Tănăsescu, Ge. Elian, E. Focșeneanu, Gh. Mateuț (România); L. Aistova, D. Kraev, A.A. Ahmetov, A.B. Crâlov, S. Biriucov, E.P. Sergun, N.I. Kostenko, L.A. Okunicov (Federația Rusă); O. Reznikov, A. Misiura, S. Dryomov și K. Voitovski (Ucraina); N. Aliyev (Azerbaidjan); Jean-Pierre Cabestan, A. Pavkovic și B. Feeney (Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord).

Scopul cercetării. Scopul tezei de doctorat constă în elaborarea prin prisma situației din Republica Moldova și din alte state a unui studiu complex privind problematica juridico-penală a acțiunilor de separatism, evidențierea unor viduri legislative pe dimensiunea protecției suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova, precum și formularea unor

recomandări pentru dezvoltarea cadrului incriminator național în materia prevenirii și combaterii acțiunilor de separatism.

Obiectivele cercetării. În îndeplinirea scopului cercetării științifice, lucrarea își propune următoarele obiective:

- analiza actelor internaționale privind separatismul, formele de manifestare și dreptul de autodeterminare al popoarelor;
- tratamentul separatismului în sursele doctrinare din alte state și autohtone;
- cercetarea premiselor istorice privind necesitatea prevenirii și combaterii actelor de separatism;
- identificarea modelelor incriminatorii ale actelor de separatism;
- abordarea comparativă a incriminării separatismului în legislația unor state aparținând sistemului de drept continental, anglo-saxon, precum și a unor state aparținând altor sisteme de drept;
- abordarea fenomenului de separatism prin prisma jurisprudenței internaționale;
- cercetarea fundamentelor constituționale privind protecția juridico-penală a suveranității, independenței, caracterului unitar și indivizibil al statului Republica Moldova;
- analiza juridico-penală a infracțiunilor prevăzute la art. 337, art. 338, art. 339, art. 340, art. 341, art. 346 din Capitolul XVII al Părții Speciale a C. pen. al RM - Infracțiuni contra autorităților publice și a securității de stat și stabilirea coraportului acestora cu separatismul;
- definirea separatismului și propunerea unei norme juridico-penale respective în Partea Generală a Codului penal, Capitolul XIII - Înțelesul unor termeni sau expresii;
- elaborarea propunerilor *de lege ferenda* privind incriminarea acțiunilor de separatism și poziționarea normelor respective prin integrare organică în sediul normativ în vigoare prevăzut în Partea Specială a C. pen. al RM.

Ipoteza de cercetare conturată în prezenta teză de doctorat sesizează efortul științific privind cercetarea actelor juridice internaționale și naționale, surselor doctrinare aferente în vederea identificării și argumentării unor oportunități de incriminare a acțiunilor de separatism din perspectiva consolidării cadrului juridico-penal de protecție a suveranității, independenței și indivizibilității Republicii Moldova. În acest context, *ipoteza* cercetării are drept premisă accepțiunea potrivit căreia fenomenul separatismului se caracterizează prin pericol social sporit, or aduce grave atingeri relațiilor sociale cu privire la suveranitatea, inviolabilitatea teritorială, securitatea de stat și capacitatea de apărare a Republicii Moldova, astfel, în vederea prevenirii și combaterii unor eventuale acțiuni de separatism, reacția socială a statului trebuie să se manifeste

în calificarea acestora ca infracțiune, cu stabilirea de sancțiuni adecvate pericolozității faptei, consecințelor și vinovăției făptuitorilor.

Urmărind focarele separatiste din diverse state ale lumii este suficient de întemeiată poziția noastră prin care susținem că acest fenomen poate lua naștere din diferite motive, precum cele de sorginte religioasă, etnică, culturală, economică, inclusiv politică, dar și alimentat de factorul extern (cazul Republicii Moldova), fapt care determină *ipoteza* fundamentării judicioase a politicii penale în vederea reprimării separatismului sprijinindu-ne pe experiența și jurisprudența acumulată pe plan internațional.

Dat fiind pericolozitatea și consecințele distrugătoare ale separatismului, dar și răspândirea acestui fenomen în diverse regiuni ale mapamondului, comunitatea internațională a elaborat un vast instrumentariu juridic privind prevenirea și combaterea separatismului, care însă este deseori interpretat și aplicat eronat, or separatiștii pentru a-și întemeia revendicările sale și a oferi acțiunilor secesioniste aparențe de legalitate, speculează pe larg cu dreptul popoarelor la autodeterminare, fapt care justifică *ipoteza* potrivit căreia „măsurile de prevenire și combatere a fenomenului de separatism vor deveni mai eficiente și capabile să rețină potențialii delincvenți doar prin incriminarea expresă și sancționarea adecvată a acțiunilor de separatism”.

Noutatea și originalitatea științifică a rezultatelor obținute rezidă în cercetarea complexă a fenomenului de separatism, a naturii acestuia și formelor sale de exteriorizare, a modalităților și mijloacelor de operare ale separatiștilor, a practicilor internaționale de prevenire și combatere a fenomenului în cauză prin mijloace de drept penal, inclusiv a infracțiunilor care aduc atingere relațiilor sociale privind integritatea teritorială a țării, suveranitatea și securitatea națională a Republicii Moldova, precum și suplinirea vidului legislativ existent în vederea calificării faptelor de separatism ca infracțiune și pedepsirea adecvată a acestora.

Posedă un nuanțat caracter novatoriu definirea și caracterizarea fenomenului de separatism, întemeiată pe sursele doctrinare și actele naționale și internaționale, tratamentul judicios al modelelor de incriminare a acțiunilor de separatism aplicate în statele ce aparțin sistemului de drept continental, în cele ce fac parte din sistemul de drept anglo-saxon, precum și în unele state ce se referă la alte sisteme de drept.

Pline de originalitate științifică sunt interpretările novelor constituționale privind suveranitatea, caracterul unitar și indivizibil al statului, pasibile de protecție juridico-penală contra acțiunilor de separatism, precum și viziunile, și recomandările *de lege ferenda*, promovate în vederea consolidării normativului penal de sancționare a manifestărilor de separatism.

Noutatea științifică a cercetării este determinată și de anumiți factori: a) necesitatea sporirii reacției sociale a statului la amenințările de sorginte separatistă; b) pericolozitatea acțiunilor de

separatism, impactul și consecințele acestuia sunt de natură să determine necesitatea sporirii răspunderii făptuitorilor pentru săvârșirea acestora; c) oportunitatea extinderii sferei de incriminare a acțiunilor de separatism din perspectiva eficientizării măsurilor de prevenire predelictuală.

Problema științifică importantă soluționată rezidă în conturarea unui cadru conceptual complex cu privire la natura juridică a fenomenului de separatism prin prisma normativului internațional și național, practicilor și jurisprudenței acumulate la acest capitol, fapt ce a condus la identificarea unor lacune în regimul de protecție juridico-penală, și corespunzător, elaborarea și promovarea unor norme *de lege ferenda* menite să consolideze normativul penal sancționator în vederea prevenirii și combaterii eficiente a acțiunilor de separatism. Numărul redus de cercetări științifice din domeniul juridico-penal cu privire la fenomenul de separatism, desprins în urma cercetării literaturii de specialitate din Republica Moldova și de peste hotare, justifică necesitatea investigării acestuia din perspectiva dezvoltării cadrului de protecție juridico-penală.

Direcțiile de soluționare a problemei științifice importante vizează: analiza juridico-penală a infracțiunilor prevăzute la art. 337, art. 338, art. 339, art. 340, art. 341, art. 346 din Capitolul XVII al Părții Speciale a CP RM, intitulat *Infracțiuni contra autorităților publice și a securității de stat*, stabilirea coraportului acestora cu activitatea de separatism, precum și analiza comparativă a reglementărilor juridico-penale din legislația unor state străine în materie.

Sinteza metodologiei de cercetare și justificarea metodelor de cercetare utilizate. Abordarea sistemică și multiaspectuală a fenomenului infracțional al separatismului a suscitat utilizarea unui cumul de metode de cercetare menite să dezvăluie originea, esența, conținutul și alte caracteristici ale acestuia din perspectiva incriminării exprese în legea penală a Republicii Moldova a acțiunilor incidente. În acest sens cercetarea are la bază metodele generale de cercetare științifică: *metoda istorică*, prin intermediul căreia a fost redată evoluția în timp a fenomenului de separatism supus cercetării; *metoda dialectică*, prin care s-a urmărit evoluția separatismului, ca fenomen social cu caracter infracțional, ca fenomen în legătură și condiționare reciprocă cu alte fenomene sociale, inclusiv infracționale; *metoda analitică*, prin care s-a procedat la analiza, aprecierea și caracterizarea fenomenului de separatism în parte, în grup și în ansamblu cu alte fenomene; *metoda sistemică*, prin care procesul de cercetare a acțiunilor de separatism a vizat starea și dinamica fenomenului în cauză, structura și organizarea, relațiile cu alte fenomene, alte aspecte; *metoda comparativă*, prin care acțiunile de separatism au fost explicate prin compararea lor cu altele de același gen, asemănătoare sau contrastante, precum și operată cercetarea comparativă a normelor de sancționare a acțiunilor de separatism din legislația penală a 22 de state, inclusiv: Finlanda, Letonia, Norvegia, Spania, Polonia, Federația Rusă,

Kazahstan, Ucraina, Georgia, Belarus, Uzbekistan, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, Statele Unite ale Americii, Republica Populară Chineză, Republica Turcia ș.a; *metoda empirică*, prin care s-au operat analize și evaluări cantitative și calitative asupra situației practico-aplicative în materia infracțiunilor referitoare la separatism; *metoda de sinteză*, prin care cercetarea separatismului s-a efectuat trecându-se de la particular la general, de la simplu la compus, ajungându-se la generalizare, inclusiv formulate concluzii generale și recomandări pentru prevenirea riscurilor și amenințărilor la adresa fundamentelor constituționale, suveranității, integrității și inviolabilității teritoriului etc. La realizarea cercetării s-au utilizat la fel metoda logică, de inducție și deducție și altele.

Semnificația teoretică a tezei rezidă în conceptualizarea răspunderii penale pentru acțiunile de separatism. Totodată, lucrarea livrează un vast suport teoretic și normativ privind tratamentul fenomenului de separatism pe plan internațional și național. Abordarea multiaspectuală a fenomenului de separatism poate servi drept cadru științifico-metodologic de reper pentru diferite medii de specialitate.

Valoarea aplicativă a tezei se desprinde din volumul de informații pertinente și utile atât din perspectiva reglementării diferendului transnistrean, cât și pentru dezvoltarea cadrului juridico-penal pe măsură să facă față pericolelor separatismului în Republica Moldova.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele cercetării pot fi utilizate în procesul de instruire din cadrul facultăților de drept, științe politice și relații internaționale a instituțiilor de învățământ universitar, inclusiv la efectuarea unor cercetări științifice tematice privind separatismul, precum și la implementarea unor inițiative legislative în vederea sancționării fenomenului în cauză. De asemenea, aceste rezultate sunt utile pentru organele de drept, în cadrul prevenirii și combaterii acțiunilor de separatism.

Publicații la tema tezei: La tema tezei de doctorat sunt publicate 11 lucrări științifice.

Volumul și structura tezei: Lucrarea este alcătuită din introducere, patru capitole, concluzii generale și recomandări, finalizând cu lista de referințe bibliografice utilizate. Partea principală a tezei numără 208 pagini, inclusiv 179 pagini de text de bază, iar partea complementară a tezei, 29 pagini, inclusiv 19 pagini bibliografia. În lista bibliografică sunt incluse 254 titluri.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducere** este argumentată actualitatea și importanța temei cercetate, încadrarea temei în preocupările internaționale, naționale și zonale sunt prezentate scopul și obiectivele lucrării, ipoteza de cercetare, metodologia și metodele de cercetare alese, în același rând fiind punctate: noutatea științifică și originalitatea rezultatelor obținute; problema științifică importantă de cercetare soluționată; importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării; aprobarea rezultatelor, structura și sumarul compartimentelor lucrării.

Capitolul 1 intitulat „**Fenomenul de separatism în doctrină și legislație**” conține următoarele compartimente: *1.1. Acte internaționale privind separatismul, forme de manifestare și dreptul de autodeterminare al popoarelor; 1.2. Tratatamentul separatismului în sursele doctrinare din alte state; 1.3. Separatismul în sursele doctrinare autohtone; 1.4. Concluzii la Capitolul 1.*

Cercetarea debutează cu o analiză complexă a actelor internaționale de bază privind separatismul ce promovează conduita adecvată a subiecților acestuia într-o manieră în care să se asigure starea de legalitate, de echilibru și de stabilitate social-economică și politică necesară existenței și dezvoltării statelor, ca state suverane, independente, unitare și indivizibile printre care: *Tratatul de Pace de la Westfalia din 1648, Carta Națiunilor Unite din 26 iunie 1945, Actul Final de la Helsinki din 1 august 1975, Pactul Internațional privind Drepturile Politice și Civile, Tratatul privind Forțele Armate Convenționale din Europa, Carta de la Paris pentru o Nouă Europă, Convenția de la Shanghai împotriva Terorismului, Separatismului și Extremismului ș.a.*

Prin urmare, odată cu adoptarea *Tratatelor de pace de la Westfalia din 1648* s-a întemeiat procesul de afirmare a suveranității și integrității teritoriale a statelor europene, care ulterior au creat un sistem general de politică europeană, având drept scop apărarea independenței și integrității statelor împotriva cuceririlor care puteau să ducă la preponderența exagerată a unei mari puteri [44].

Carta Națiunilor Unite din 26 iunie 1945 a înființat Organizația Națiunilor Unite și a servit drept bază a numeroaselor acorduri internaționale, inclusiv în domeniul asigurării integrității teritoriale a statelor de pe mapamond [6].

Prin *Actul Final de la Helsinki din 1 august 1975* statele participante și-au reafirmat angajamentul în favoarea dezvoltării continue a relațiilor de prietenie și cooperare în asigurarea integrității teritoriale, respectarea egalității lor suverane. Statele semnatare au convenit că frontierele lor pot fi modificate doar în conformitate cu prevederile dreptului internațional, exclusiv prin mijloace pașnice și prin acord [38].

Pactul Internațional privind Drepturile Politice și Civile din 16 decembrie 1966 stipulează că toate popoarele au dreptul de a dispune de ele însele. În virtutea acestui drept, ele își determină liber statutul politic și își asigură liber dezvoltarea economică, socială și culturală. [18].

Prin *Tratatul privind Forțele Armate Convenționale din Europa (FACE) din 19 noiembrie 1990* statele părți s-au obligat să se abțină în relațiile lor reciproce, precum și în relațiile lor internaționale în general, de la amenințări sau utilizarea forței împotriva integrității teritoriale sau independenței politice a oricărui stat [20].

Convenția de la Shanghai împotriva Terorismului, Separatismului și Extremismului din 15 iunie 2001, consfințește că terorismul, separatismul și extremismul constituie o amenințare în adresa păcii și securității internaționale, și indiferent de motivele lor nu pot fi justificate în orice circumstanțe și că făptuitorii acestor acte trebuie să fie urmăriți penal în temeiul legii [40].

Analiza formelor de manifestare ale separatismului din mai multe state a permis evidențierea caracterului predominant violent pe care îl nutrește și care se materializează prin folosirea forței sau amenințarea cu forța, prin cauzarea de vătămări corporale, omucideri, aplicarea armelor, intimidări, teroare etc. A fost evidențiat separatismul violent din „Țara Bascilor”, Irlanda de Nord, Kosovo, Nagorno-Karabah, Katanga, Xinjiang, Siria, Sudul Tailandei, Pakistan, Sri-Lanka, Ciprul de Nord etc. A fost evocat că separatismul violent se manifestă deseori prin acțiuni de terorism fiind trecută în revistă opinia mai multor cercetători autohtoni și de peste hotare cu privire la corelația dintre separatism și terorism (S. Brânză, Al. Barbăneagră, V. Berliba, O. Bălan, C. Ejova, D. Benchechi, B. Feeney s.a.), dar și prevederile acordurilor internaționale care condamnă orice formă de manifestare a terorismului.

Cercetarea fenomenului de separatism sesizează că separatiștii în frecvente cazuri își justifică intențiile sale cu dreptul popoarelor la autodeterminare. Asemenea justificări invocă și liderii separatiști din stânga Nistrului care susțin că „*există toate condițiile juridice necesare pentru recunoașterea internațională a regiunii transnistrene ca stat independent*”, or locuitorii raioanelor din stânga Nistrului au dreptul la autodeterminare. S-a arătat că acest drept lipsește cu desăvârșire, or nu corespunde exigențelor de drept internațional și anume: 1. *Secesioniștii trebuie să fie un „popor” în sens etnic*; 2. *Încălcarea brutală a drepturilor omului trebuie să aibă loc*; 3. *Secesiunea este unicul mijloc și nu există alte remedii efective în dreptul național sau internațional pentru a ajusta situația*.

Analiza situației în materie de separatism pune în evidență mai multe publicații consacrate fenomenului în cauză, studiile vizând cu precădere aspectele politice, de drept internațional, relațiilor internaționale, mai puțin dimensiunea juridico-penală a fenomenului. În

acest context autorii O. Balan și C. Creangă în lucrarea *Separatismul – problemă internațională*, 2001, susțin că anumite regiuni din lume, unde se încalcă drepturile omului în cel mai brutal mod, sunt îndeosebi afectate de separatism, acesta fiind punctul maximal al fenomenului dezintegrării, iar dreptul popoarelor la autodeterminare constituie o premisă juridică fundamentală pentru lupta popoarelor asuprite în vederea eliberării și constituirii lor în state independente, dar nu pentru destrămarea statelor naționale [3].

D. Grama în lucrarea științifică *Violența în perioada rebeliunilor armate secesioniste*, 2003, definește rebeliunea ca o serie de acțiuni colective violente nelegitime în scopul acaparării prin aplicarea forței, inclusiv a celei armate, a puterii de stat din întreaga țară sau într-o anumită zonă, ca să păstreze pentru adepții lor privilegiile social-politice, economice, culturale pe care le-au obținut, pe nedrept, în trecut sau pentru a dobândi altele suplimentare. Autorul subliniază că rebeliunile cu tentă secesionistă care prezintă un pericol pentru existența statelor lumii, destabilizând situația politică, subminează dezvoltarea economică și culturală, pun în pericol sănătatea și viața a milioane de oameni [11, p. 255].

În monografia autorului Al. Barbăneagră *Infrafracțiunile contra păcii și securității omenirii* din 2005, este realizată o analiză prin prisma dreptului penal internațional a amenințărilor împotriva păcii și securității omenirii pe care le ridică conflictele armate din lume. Autorul a trecut în revistă mai multe conflicte violente (Ruanda, Bangladesh, Uganda, Burundi, Timorul Oriental, Etiopia, Indonezia, Birmania, Sudan, Bosnia-Herțegovina ș.a.), referindu-se în mare parte la infrafracțiunile de drept internațional comise, dar și rolul CPI, Tribunalului Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie și Ruanda, Tribunalului Special pentru Sierra Leone în tragerea la răspundere a făptuitorilor, în conformitate cu prevederile dreptului internațional [1, p. 5].

În lucrarea autorilor S. Brînză, X. Ulianovschi, V. Stati et al. *Drept Penal. Partea Specială. Volumul II din anul 2005* se susține că faptele care aduc atingere statului, atributelor fundamentale care îi sunt specifice, condițiilor necesare îndeplinirii funcțiilor lui, precum și cele care aduc atingere autorității publice, prezintă un pericol social sporit, iar dreptul penal care are menirea de a apăra prin mijloacele sale specifice valorile fundamentale ale societății cataloghează aceste fapte ca infrafracțiuni contra autorităților publice și a securității de stat în Capitolul XVII al Codului penal al Republicii Moldova. Potrivit autorilor, toate aceste infrafracțiuni au un obiect de atentare omogen, iar relațiile sociale subsumate sunt într-o coeziune strânsă: independența, suveranitatea, inviolabilitatea, autoritatea statului etc. [5, p. 665].

V. Cușnir și V. Berliba în lucrarea *Terorismul și separatismul: fenomene de pericolozitate sporită pentru societatea contemporană*, 2007, realizează o analiză comparativă a

fenomenelor de terorism și separatism. După autori, terorismul de astăzi posedă un diapazon larg de forme și manifestări, precum: terorism ideologic, naționalist, religios, dar și separatist, iar în lumina multor studii și cercetări științifice privind fenomenul de terorism, corelația „terorism-separatism” în mare parte a fost ocolită. Or, prin acte de terorism, potrivit autorilor în cauză, se execută rezoluția infracțională a separatismului [7, p. 35-39].

Publicația autorului V. Stati *Contracacarea separatismului prin mijloacele dreptului penal în Republica Moldova* din 2014 [19] prestează o analiză a problematicii contracacării separatismului din Republica Moldova prin mijloace de drept penal. Autorul analizează una din încercările de promovare a unui proiect de lege privind incriminarea acțiunilor de separatism în Republica Moldova (*Proiectul legii pentru modificarea și completarea unor acte legislative (nr.186 din 16.05.2014)*) și, în special poziționarea incriminării separatismului în Partea Specială a CP RM. În viziunea autorului V. Stati, manifestările separatiste ca și celelalte manifestări extremiste trebuie să-și regăsească incriminarea în cadrul Capitolului XVII, ale cărui norme apără penal securitatea statului iar noțiunea de „separatism”, care desemnează un fenomen trebuie definită în capitolul XIII intitulat: „Înțelesul unor termeni sau expresii în prezentul Cod” din partea Generală a Codului penal.

Autorul R. Cojocar în articolul științific *Perspectiva incriminării separatismului în legislația penală a Republicii Moldova, 2015*, evidențiază că separatismul este o metodă eficientă prin care se urmărește crearea unor teritorii secesioniste pentru a împiedica dezvoltarea în condiții de normalitate a unui stat în favoarea altui stat sau de a-l supune unei dominații politice. Potrivit autorului, separatismul urmează a fi incriminat prin completarea Capitolului XVII din Partea specială a Codului Penal cu următoarea formulare legislativă: *art. 341² Separatismul - Chemările la separatism, promovarea separatismului prin întrunirea cetățenilor în partide politice și organizații non-guvernamentale, se pedepsesc cu închisoare de la 6 la 12 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 4 la 10 ani.* Norma de bază propusă prevede mai multe agravante, care după autor, *in corpore* ar putea completa șirul *Infracțiunilor cu caracter terorist* din Codul penal al Republicii Moldova [8, p. 242-247].

Printre lucrările publicate în străinătate la tema de cercetare se înscrie monografia autorului irlandez Brian Feeney din anul 2004, *A short history of the troubles* (necazurile), prin care au fost analizate motivele și modul în care violența de aproape patru decenii a divizat populația Irlandei de Nord. Potrivit autorului, originile conflictului din Irlanda de Nord sunt complexe, evoluția evenimentelor confuză, iar efectul acestora devastator. O atenție sporită a fost

acordată măsurilor întreprinse de către Guvernul de la Londra, inclusiv de natură legislativă întru curmarea separatismului din Irlanda de Nord [28].

Separatismul ca o posibilă componentă de infracțiune în dreptul penal rus elaborată de autorul E.P. Sergun în anul 2013 vizează propunerea *de lege ferenda* în vederea incriminării acțiunilor de separatism în Federația Rusă și anume prin art. 279.1. *Separatismul*, cu următoarea dispoziție: *acțiunile, îndreptate spre ieșirea unui subiect al Federației Ruse, sau a unei părți a acestuia din componența Federației Ruse, prin violarea integrității teritoriale a statului, care nu sunt determinate de încălcările brutale de către Federația Rusă a drepturilor și libertăților constituționale ale persoanei, precum și a principiilor recunoscute de dreptul internațional public privind egalitatea și dreptul popoarelor care locuiesc pe teritoriul Federației Ruse la autodeterminare, sunt pasibile de pedeapsă cu închisoarea de la 3 la 8 ani cu sau fără restricționarea unor libertăți pe un termen de până la 2 ani* [23, p. 53].

O altă lucrare valoroasă în domeniul de cercetare este intitulată *Experiența internațională în combaterea separatismului: concluzii pentru Ucraina, 2016*, autor O. Reznikov [22]. Studiul reflectă practica internațională de utilizare a mijloacelor coercitive și non-violente de soluționare a conflictelor separatiste. Autorul O. Reznikov sesizează și tratează metodele de combatere a separatismului, practicile de incriminare a acestor fapte în legislația penală a statelor afectate de separatism, spectrul și cuantumul pedepselor pentru infracțiunile de separatism, dar și utilizarea formatelor internaționale de negocieri în situația conflictelor separatiste armate.

Compartimentul 1.4. vizează concluziile la care a ajuns autorul, ca urmare a investigațiilor întreprinse în cadrul acestui capitol.

Capitolul 2 „Practici internaționale privind sancționarea separatismului” conține următoarele compartimente: 2.1. *Premise istorice privind necesitatea prevenirii și combaterii actelor de separatism*; 2.2. *Modele incriminatorii ale actelor de separatism*; 2.2.1. *Incriminarea separatismului în legislația unor state aparținând sistemului de drept continental*; 2.2.2. *Incriminarea separatismului în legislația unor state aparținând sistemului de drept anglo-saxon*; 2.2.3. *Incriminarea separatismului în legislația unor state aparținând altor sisteme de drept*; 2.3. *Fenomenul de separatism prin prisma jurisprudenței internaționale*; 2.4. *Concluzii la Capitolul 2*.

În paragraful 2.1. s-a arătat că orice țară, în orice timp își va apăra ființa națională, suveranitatea și independența, inclusiv prin măsuri de drept penal [17, p. 125]. Or, fragmentarea lumii este un proces foarte vechi și propriu omenirii, la fel ca și ideea incriminării unor asemenea comportamente umane drept infracțiune. Fenomenul separatismului a existat chiar și atunci când

nu se puna problema recunoașterii generale a frontierelor, iar formațiunile statale puteau avea cea mai variată formă: de la orașe-state, ducate sau hanate, până la principate, republici feudale ș.a. Fiind pentru prima dată atestat circa 10 milenii în urmă, când societățile umane au renunțat treptat la modul de viață nomad în favoarea celui sedentar, fenomenul separatismului trece prin întreaga istorie a omenirii afectând imperiile uriașe ale lumii antice și medievale, imperiile coloniale ale secolului al XX-lea, și până în prezent, majoritatea statelor lumii.

În paragraful 2.2. s-a argumentat că separatismul prezintă un pericol complex și constituie o amenințare la adresa suveranității și integrității teritoriale a statelor de pe mapamond, iar reacția socială a determinat incriminarea acestor fapte cu stabilirea diferitor pedepse. Modelele de incriminare a actelor de separatism diferă de la un stat la altul, fiind determinate în mare parte de apartenența la un sistem sau altul de drept - continental (Republica Federală Germania, Regatul Spaniei, Republica Letonia, Republica Finlanda, Republica Polonă, Regatul Norvegiei, Ucraina, Federația Rusă, Georgia etc.); anglo-saxon (Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, Scoția, Republica Irlanda și Statele Unite ale Americii); alte sisteme de drept (Republica Populară Chineză, Coreea de Sud, Republica Turcia, Regatul Tailandez, Pakistanul). Este de remarcat că statele care fac parte din sistemul de drept continental și anglo-saxon au stabilit sancțiuni penale mai blânde pentru acțiunile de separatism, în raport cu statele ce aparțin altor sisteme de drept, care pedepsesc mai aspru separatismul, inclusiv cu pedeapsa cu moartea sau cu detențiune pe viață.

Bunăoară, potrivit art. 81 alin. (1) pct. 1 **Codul penal al Germaniei**, oricine se angajează, cu forța sau prin amenințarea cu forța, să submineze existența Republicii Federale Germania, se pedepsește cu detențiune pe viață sau pe un termen de cel puțin 10 ani [34].

În legislația penală a **Republicii Polonia** acțiunile de separatism au o incriminare distinctă. Capitolul XVII din Codul penal intitulat - *Infracțiuni împotriva Republicii Polonia*, art. 127, Secțiunea 1 prevede că oricine, care acționează în scopul privării Poloniei de independență, de secesionare a unei părți din teritoriul acesteia, răsturnării prin forță a sistemului său constituțional sau se angajează, prin înțelegere cu alte persoane în vederea realizării acestui scop, va fi supus pedepsei privative de libertate pe o perioadă de cel puțin 10 ani, sau cu privarea de libertate pe 25 de ani, sau cu privarea de libertate pe viață [30].

Codul penal al **Regatului Spaniei** în Titlul XXI - *Infracțiuni împotriva Constituției*, Capitolul I *Rebeliunea*, art. 472 prevede că vinovat de comiterea rebeliunii este acea persoană care se ridică cu forța și în mod deschis pentru a atinge următoarele obiective: anularea, suspendarea sau modificarea Constituției, în totalitate sau parțial, declararea independenței unei părți a teritoriului național; înlocuirea guvernului național sau a consiliului guvernului

autonomiei cu un alt organ, sau utilizarea și subordonarea acestora, sau lipsirea guvernului sau a consiliului guvernului de autonomie sau de oricare competențe a membrilor săi [32].

Finlanda incriminează acțiunile împotriva suveranității naționale în Capitolul 12 - *Infracțiuni de trădare*, Secțiunea 1 *Compromiterea suveranității Finlandei*. Astfel, persoana care prin violență sau prin amenințarea cu violență, sau prin presiuni militare sau economice sau suportul oferit unui stat străin în scopul: (1) supunerii Finlandei sau a unei părți a Finlandei unui stat străin; (2) separării unei părți a Finlandei de restul teritoriului acesteia, sau (3) restricționării în alt mod a suveranității Finlandei într-o măsură gravă, comite un act ca acest scop să fie atins, se pedepsește cu închisoare pentru compromiterea suveranității Finlandei pe un termen de la 10 ani [29].

În Partea a II-a, Capitolul 8 - *Infracțiuni împotriva independenței și securității de stat*, art. 83 din **Codul penal al Regatului Norvegiei** prevede că orice persoană care încearcă ilegal să determine Norvegia sau orice parte a teritoriului acesteia să se supună unor reguli străine, or să o încorporeze într-un stat străin, or să separe o parte din teritoriul de stat sau care contribuie și susține înlăptuirea acestor acțiuni, este pasibilă de pedeapsa cu închisoare pentru o perioadă de la 8 la 21 de ani [31].

În legislația penală a **Republicii Letonia**, *chemările la subminarea integrității teritoriale a Republicii Letonia* sunt incriminate la art. 83 din Capitolul X a Părții Speciale din *Codul penal al Letoniei* intitulat *Infracțiuni contra statului și anume: chemările publice la subminarea integrității teritoriale a Republicii Letonia, adică la separarea în modul neprevăzut de Constituția Republicii Letonia a oricărei părți a teritoriului Republicii Letonia – se pedepsește cu închisoare pe un termen de până la 3 ani sau cu amendă de până la 50 de salarii minime* [25].

Codul penal al Ucrainei în Capitolul I din Partea Specială - *Infracțiuni contra fundamentelor securității naționale a Ucrainei*, art. 110 - *Atentarea la integritatea și inviolabilitatea teritorială a Ucrainei* prevede că acțiunile intenționate săvârșite în scopul de a schimba frontierele de stat a teritoriului Ucrainei cu încălcarea procedurii stabilite de Constituție, precum și apelurile publice și distribuirea de materiale care incită la astfel de acțiuni, se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 5 ani, cu confiscarea de bunuri sau fără aceasta [24].

Potrivit art. 308 alin. 1 **Cod penal al Georgiei**, *acțiunile împotriva Georgiei care vizează transferul întregului teritoriu al Georgiei unui stat străin, sau a unei părți din teritoriu, sau separarea unei părți din teritoriul Georgiei - se pedepsește cu închisoare pe un termen de la 10 la 15 ani* [37].

Capitolul X din Partea Specială a **Codului penal al Republicii Kazahstan** - *Infracțiuni împotriva fundamentelor constituționale și a securității de stat*, art. 180 - *Activități de separatism care incriminează propaganda sau chemările publice la încălcarea unității și integrității Republicii Kazahstan, inviolabilității și inalienabilității teritoriului său, dezintegrare, precum și producerea, depozitarea în vederea distribuirii materialelor cu acest conținut, se pedepsesc cu amendă de la 1000 la 5000 de indicatori de calcul lunar sau limitarea libertății de până la 7 ani, sau cu închisoare pentru același termen* [36].

În legislația penală a **Federației Ruse** norma incriminatorie relevantă este amplasată în Capitolul X din Partea Specială - *Infracțiuni contra puterii de stat*, Titlul 29 - *Infracțiuni contra regimului constituțional și a securității de stat*, art. 280.1 intitulat *Chemările publice la săvârșirea acțiunilor îndreptate spre încălcarea integrității teritoriale a Federației Ruse* [26].

Potrivit Legii **Angliei** cu privire la trădare din anul 1351 răscoala împotriva suveranului, sau acțiunile unei persoane care începe un război împotriva suveranului sau se unește cu dușmanii săi și le acordă ajutor, atât în interiorul regatului atât și în afară, se pedepsește cu detențiune pe viață sau cu moartea [42]. Totuși, în pofida specificului interdicțiilor legale ale sistemului de drept anglo-saxon, în Anglia pedeapsa cu moartea nu a fost aplicată de mult timp [15, p. 14].

Actul privind infracțiunile împotriva statului nr.13 din anul 1939 al Republicii Irlanda, incriminează mai multe acțiuni care atentează la integritatea sa teritorială, inclusiv: organizarea unor formațiuni ilegale, obstrucționarea guvernului și a funcțiilor acestuia, obstrucționarea activității Președintelui, imixtiunea în activitatea militarilor sau altor angajați ai statului ș.a. [33].

În Partea I, Capitolul 115 intitulat *Trădare, sedițiune și activități subversive*, din Titlul 18 - *Infracțiuni și procedură penală*, **Codul penal Model American**, sunt amplasate un set de măsuri juridico-penale menite să apere inviolabilitatea teritorială, securitatea de stat, capacitatea de apărare ș.a. valori fundamentale ale SUA precum: art. 2381 - *Trădare*, art. 2382 - *Tăinuirea trădării*, art. 2383 - *Răzvrătire sau insurecție*, art. 2384 - *Conspirație sedițioasă* și art. 2385 - *Susținerea acțiunilor de răsturnare a guvernului* [43].

Cartea a 2-a, Capitolul I, art. 87 din **Codul penal al Republicii Coreea** intitulat *Insurecție*, stipulează că persoana care încalcă ordinea publică în scopul uzurpării teritoriului național sau suprimării Constituției, se pedepsește cu muncă grea pe viață sau cu detențiune pe viață [27].

Codul penal al Republicii Populare Chineze conține mai multe norme penale menite să apere integritatea teritorială și securitatea de stat, după cum urmează: *cauzarea de daune integrității teritoriale și securității statului; organizarea, planificarea și realizarea unor*

activități practice îndreptate spre divizarea statului, încălcarea unității de stat (art. 102) și care se pedepsesc cu detențiune pe viață sau pe un termen mai mare de 10 ani [21].

Articolul 300 din **Codul penal al Republicii Turcia** incriminează acțiunile de separatism ce constau în comiterea unui act în vederea plasării totale sau parțiale a teritoriului statului sub suveranitatea unui stat străin sau perturbării unității statului sau slăbirii independenței statului sau separării unei părți a teritoriului de suveranitatea statului ori de la administrația de stat, sunt pedepsite cu detențiune pe viață [35].

Capitolul II, *Infracțiuni contra securității interne* a **Regatului Tailandei**, art. 113 din *Codul penal al Regatului Tailanda* conține următoarea dispoziție: *orice persoană care săvârșește un act de violență sau care amenință cu săvârșirea unui act de violență în scopul: 1) răsturnării sau schimbării Constituției Tailandei; 2) răsturnării puterii legislative, puterii judecătorești sau executive prevăzute de Constituția Tailandei, sau aducerii puterii la nefuncționalitate; 3) divizării Regatului sau stăpânirii puterii în orice parte a acestuia, comite o revoltă - se pedepsește cu moartea sau cu detențiune pe viață [41].*

Capitolul VI - *Infracțiuni contra statului*, art. 123-A, **Codul penal al Pakistanului** intitulat *Condamnarea pentru crearea unui stat, și promovarea abolirii suveranității de stat* prevede închisoare de până la 10 ani și amendă pentru acțiunile care pun în pericol siguranța (sau ideologia) Pakistanului [39].

Reieșind din ascensiunea fenomenului de separatism pe mapamond și pericolul social pe care îl generează, multe state au înăsprit pedeapsa pentru atare fapte, printre care se regăsesc: Ucraina, Federația Rusă, Republica Kazahstan, Republica Populară Chineză.

Odată ce fenomenului de separatism nu-i sunt străine conflictele de agresiune, recurgerea la forță sau la amenințarea cu forța, precum și alte încălcări grave privind dreptul la viață al popoarelor și oamenilor, a fost scos în evidență rolul *Curții Internaționale de Justiție, a Tribunalului Penal Internațional cu caracter ad-hoc precum cele pentru fosta Iugoslavie, Ruanda, Sierra Leone și Curtea Penală Internațională* în calitate de organisme de jurisdicție internațională care au tratat prin prisma prevederilor acordurilor internaționale fenomenul de separatism, descurajând procesul de extindere a acestuia (*a se vedea: Cazul Sahara de Vest, Catanga, Aaland ș.a.*).

O atenție specială la acest capitol a fost acordată analizei Deciziilor CtEDO într-o serie de cazuri ce țin de încălcările drepturilor omului în zonele separatiste din lume, și nu în ultimul rând, în regiunea din stânga Nistrului a Republicii Moldova precum: *Ilașcu și alții contra Republica Moldova și Federația Rusă (cererea nr. 48787/99); Eriomenco c. Republica Moldova și Federația Rusă (cererea nr. 42224/11); Pisari contra Republica Moldova și Federația Rusă;*

Catan și alții c. Republica Moldova și Federația Rusă (cererile nr. 43370/04, 8252/05 și 18454/06); Iovcev și alții c. Republica Moldova și Federația Rusă din 17.09.2019; Uniunea organizațiilor macedonene Ilinden – Pirin și altele c. Bulgaria (cererea nr. 59489/00 din 20.10.2005); Selim Sadak c. Republica Turcia (cererile nr. 25144/94 și 26149/95 și 26150/95 și 26151/95 și 26152/95 și 26153/95 și 26154/95 și 27100/95 și 27101/95 din 11 iunie 2002) ș.a.

Compartimentul 2.4. cuprinde concluziile la care s-a ajuns urmare a investigațiilor expuse în cadrul acestui capitol.

Capitolul 3 „Incriminarea faptelor de separatism în legislația Republicii Moldova”

conține următoarele compartimente: 3.1. *Fundamente constituționale privind protecția juridico-penală a suveranității, independenței, caracterului unitar și indivizibil al statului Republica Moldova*; 3.2. *Infracțiuni referitoare la separatism, prevăzute în legea penală a Republicii Moldova*; 3.3. *De lege ferenda privind incriminarea fenomenului de separatism*; 3.3.1. *Obiectul juridic al infracțiunii*; 3.3.2. *Latura obiectivă a infracțiunii*; 3.3.3. *Latura subiectivă a infracțiunii*; 3.3.4. *Subiectul infracțiunii*; 3.4. *Concluzii la Capitolul 3.*

Constituția, ca lege fundamentală, consacră întreaga organizare politico-socială și de drept a statului [16, p. 520]. Din această perspectivă, în paragraful 3.1. au fost analizate principalele prevederi din Constituția Republicii Moldova care servesc drept fundamente constituționale pentru incriminarea separatismului în țara noastră (art. 1, 2, 3, 10, 32, 54 ș.a. din Constituția Republicii Moldova).

Articolul 1, alineatul (1), din Constituția Republicii Moldova din Titlul I - *Principii Generale* prevede că *Republica Moldova este un stat suveran și independent, unitar și indivizibil* [9].

Articolul 2, alin. (2) din Constituție stipulează că puterea de stat nu poate fi exercitată în nume propriu. Nici o persoană particulară, nici o parte din popor, nici un grup social, nici un partid politic sau o altă formațiune obștească nu poate exercita puterea de stat în nume propriu, iar uzurparea puterii de stat, constituie cea mai gravă crimă împotriva poporului.

Potrivit art. 3, alin. (1) din Constituție, teritoriul Republicii Moldova este inalienabil. În alin. (2) se prevede că frontierele țării sunt consfințite prin lege organică, respectându-se principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional.

Articolul 10 din Constituție intitulat - *Unitatea poporului și dreptul la identitate* consacră că statul are ca fundament unitatea poporului Republicii Moldova care este patria comună și indivizibilă a tuturor cetățenilor săi. În conformitate cu prevederile alin. (2), art. 10 din Constituție statul recunoaște și garantează dreptul tuturor cetățenilor la păstrarea, la dezvoltarea și la exprimarea identității lor etnice, culturale, lingvistice și religioase.

O altă normă constituțională menită să apere caracterul *suveran și independent, unitar și indivizibil al Republicii Moldova* este prevăzută la art. 32 alin. (3) - *Libertatea opiniei și exprimării – și care vizează: sunt interzise și pedepsite prin lege contestarea și defăimarea statului și a poporului, îndemnul la război de agresiune, la ură națională, rasială sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial, la violență publică, precum și alte manifestări ce atentează la regimul constituțional.*

Articolul 54 - *Restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți* statuează că în Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului. În alin. (2) al prezentei norme se prevede că exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sunt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției [16, p. 136].

În paragraful 3.2. a fost realizată o analiză complexă a infracțiunilor referitoare la separatism, prevăzute în legea penală a Republicii Moldova. Protecția juridico-penală a suveranității, independenței, caracterului unitar și indivizibil al statului Republica Moldova se asigură prin calificarea ca infracțiuni a faptelor de trădare de Patrie (art. 337 CP RM), spionaj (art. 338 CP RM), uzurparea puterii de stat (art. 339 CP RM), rebeliune armată (art. 340 CP RM), chemările la răsturnarea sau schimbarea prin violență a orânduirii constituționale a Republicii Moldova (art. 341 CP RM), acțiunile intenționate îndreptate spre ațâțarea vrajbei, diferențierii sau dezbinării naționale, etnice, rasiale sau religioase (art. 346 CP RM) – or, aceste incriminări din perspectiva laturii obiective și modalității normative prescrise, nu sunt pe măsură să cuprindă diversitatea de acțiuni privind exteriorizarea separatismului [10].

Cu toate că există mai multe opinii în literatura de specialitate cu privire la relațiile sociale care formează obiectul juridic special al normei prevăzute la art. 141 CP RM - *Activitatea mercenarilor*, și anume relațiile sociale care mențin și apără pacea, securitatea omenirii, coexistența popoarelor sub aspectul reprimării infracțiunilor care ating aceste valori [2, p. 279], a fost analizată și infracțiunea în cauză, or mercenarii din cele mai vechi timpuri au participat în conflicte armate, îndreptate spre destabilizarea social-politică a unor anumite regiuni.

În lumina legăturii strânse între separatism și terorism nu a fost neglijată nici analiza elementelor constitutive a infracțiunii prevăzute la art. 278 CP RM - *Actul terorist*.

Odată ce au fost invocate fundamentele constituționale pentru incriminarea separatismului în Republica Moldova, precum și faptul că sediul incriminator național cu referire la separatism nu este pe măsură să facă față manifestărilor de fond și de formă pe care le ridică, în pagraful 3.3. au fost expuse propuneri *de lege ferenda privind incriminarea fenomenului de separatism în Republica Moldova*.

În această ordine de idei, potrivit art. 1 din Legea securității statului nr. 618/1995, *prin securitatea statului se înțelege protecția suveranității, independenței și integrității teritoriale a țării, a regimului ei constituțional, a potențialului economic, tehnico-științific și defensiv, a drepturilor și libertăților legitime ale persoanei împotriva activității informative și subversive a serviciilor speciale și organizațiilor străine, împotriva atentatelor criminale ale unor grupuri sau indivizi aparte* [13]. Conform Legii în cauză (art. 4 alin. (2) litera a) prezintă pericol deosebit pentru securitatea statului acțiunile îndreptate spre schimbarea prin violență a regimului constituțional, subminarea sau suprimarea suveranității, independenței și integrității teritoriale a țării. Aceste acțiuni nu pot fi interpretate în detrimentul pluralismului politic, realizării drepturilor și libertăților constituționale ale omului. Totodată, art. 5 lit. d) al normei menționate supra prevede că consolidarea cadrului juridic al asigurării securității statului este una din direcțiile principale ale activității de asigurare a securității statului (sublinierea ne aparține – n.a.).

Legea pentru aprobarea Concepției securității naționale a Republicii Moldova nr. 112/2008 trasează principiile, valorile generale, obiectivele, liniile directorii de bază ale securității naționale. Amenințările, riscurile și vulnerabilitățile cu impact asupra securității naționale a Republicii Moldova. Astfel, potrivit pct. 1.2. al prezentei legi, *restabilirea integrității teritoriale a statului, eliminarea prezenței militare străine, consolidarea independenței și suveranității statului*, prezintă obiectivele securității naționale. Potrivit pct. 1.3.2. *Riscurile apariției unor tensiuni interetnice* prevede următoarele: *Republica Moldova, fiind un stat polietic și multinațional, amenințarea apariției elementelor de șovinism, de naționalism și de separatism este persistentă* [14].

Strategia securității naționale a Republicii Moldova (HP nr. 153/2011) sesizează o serie de riscuri și vulnerabilități care pot degenera în amenințări în cazul ignorării și/sau al gestionării lor inadecvate. La acest capitol se înscriu și instabilitatea politică și capacitățile reduse de securizare a frontierei de stat, în particular, lipsa controlului asupra segmentului transnistrean, terorismul ș.a. [12].

De vreme ce analiza infracțiunilor referitoare la separatism, prevăzute în legea penală a Republicii Moldova a contribuit la identificarea unor viduri în politica națională penală, în partea

ce ține de prevenirea și combaterea acțiunilor de separatism în Republica Moldova, precum și reieșind din faptul că numai legea penală califică faptele ca infracțiuni [4, p. 39], în scopul perfecționării acesteia, au fost formulate recomandări și propuse norme *de lege ferenda*.

În speță, elaborarea propunerilor *de lege ferenda* privind incriminarea acțiunilor de separatism urmărește consolidarea normativului penal sancționator în vederea prevenirii și combaterii eficiente a acțiunilor de separatism. În acest sens este formulată definiția separatismului în legea penală ca *tendință, mișcare, acțiune, îndreptată spre separarea de la statul Republica Moldova a unei părți a teritoriului național cu încălcarea prevederilor legislației naționale sau a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte*.

Totodată s-a propus de a incrimina, în marja de incidență a Capitolului XVII al Părții Speciale a C. pen. al RM - Infracțiuni contra autorităților publice și a securității de stat, *acțiunile intenționate manifestate prin îndemnuri la separatism, prin organizarea unor manifestări publice sau participarea la acestea în scop de separatism, prin distribuirea obiectelor, producerea și/sau difuzarea în diferite forme și mijloace a materialelor și informațiilor ce promovează separatismul, și instigarea la săvârșirea acestor acțiuni*.

În unison, considerăm pasibilă de incriminare instigarea la separatism, inclusiv comiterea acțiunilor de separatism și/sau de instigare la separatism cu folosirea situației de serviciu, care bineînțeles, a influențat regimul sancționator penal în acest sens, prin înăsprirea lui.

Pentru că acțiunile de separatism necesită un câmp incriminator special și mult mai extins, pentru a prognoza și anticipa violența și alte consecințe negative în acest sens, s-a propus ca săvârșirea acestora cu aplicarea violenței periculoase pentru viața și sănătatea persoanei, a armelor sau substanțelor explozive sau cauzarea de daune materiale în proporții deosebit de mari, să constituie o variantă agravantă și respectiv, să se pedepsească mai aspru.

Crearea unor organizații în scop de separatism și/sau participarea în cadrul acestora, precum și finanțarea oricărei activități în scop de separatism prin *punerea la dispoziție sau colectarea intenționată de către orice persoană, prin orice metodă, direct sau indirect, a bunurilor de orice natură dobândite prin orice mijloc, sau prestarea unor servicii financiare în scopul utilizării acestor bunuri ori servicii sau cunoscând că vor fi utilizate, în întregime sau parțial în scop de separatism*, la fel se propune a fi pedepsite penal, corespunzător gradului de pericol social pe care le posedă.

Acțiunile de separatism soldate cu confruntare armată și/sau cu pierderea oricărei părți a teritoriului Republicii Moldova a fost catalogată ca variantă agravantă cu propunerea de a fi sancționate și mai aspru, cu închisoare de la 10 la 15 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 10 la 15 ani, iar

persoana juridică cu amendă în mărime de la 15000 la 20000 unități convenționale cu lichidarea persoanei juridice.

În același compartiment al C. pen. al RM, pentru a exclude paralelismul și dubla incriminare a acțiunilor de separatism și asigura respectarea exigențelor CEDO – accesibilitate, claritate, previzibilitate, dat fiind promovarea incriminării acțiunilor de separatism în mod distinct, este logică și necesară modificarea părții dispozitive a alin. (1), art. 341 C. pen. al RM, intitulat *Chemările la răsturnarea sau schimbarea prin violență a orânduirii constituționale a Republicii Moldova, prin abrogarea modalității normative prescrise: „ori la violarea integrității teritoriale a Republicii Moldova.*

Rezultatele cercetării cu privire la obiectul infracțiunii de separatism denotă că obiectul juridic generic este constituit din relațiile sociale cu privire la orânduirea de stat a Republicii Moldova cu toate valorile sociale componente: suveranitatea, independența, integritatea teritorială, securitatea de stat, și nu în ultimul rând capacitatea de apărare a țării. Se scot în evidență acele relații sociale a căror existență și desfășurare normală sunt condiționate de asigurarea suveranității, inviolabilității teritoriale sau securității de stat, precum și a capacității de apărare a Republicii Moldova. S-a argumentat că obiectul la care atentează fenomenul de separatism determină și gradul de pericol social al acestuia, iar obiectul juridic special constă în relațiile sociale cu privire la neadmiterea comiterii acțiunilor în detrimentul suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova.

Rezultatele obținute cu privire la cercetarea laturii obiective a infracțiunii de separatism sesizează că aceasta poate fi săvârșită numai prin acțiune ce violează relațiile sociale privind integritatea teritorială a țării, suveranitatea și securitatea Republicii Moldova.

Latura obiectivă a infracțiunii propuse cu titlu *de lege ferenda* în art. 340¹ C. pen. al RM constă în fapta prejudiciabilă care se caracterizează prin: *acțiunile intenționate manifestate prin îndemnuri la separatism, prin organizarea unor manifestări publice sau participarea la acestea în scop de separatism, prin distribuirea obiectelor, producerea și/sau difuzarea în diferite forme și mijloace a materialelor și informațiilor ce promovează separatismul; instigarea la separatism; săvârșirea acțiunilor prevăzute la alin. (1) și alin. (2) cu folosirea situației de serviciu; săvârșirea acțiunilor prevăzute la alin. (1) însoțite de aplicarea violenței periculoase pentru viața și sănătatea persoanei, a armelor sau substanțelor explozive sau cauzarea de daune materiale în proporții deosebit de mari; crearea unor organizații în scop de separatism și/sau participarea în cadrul acestora; finanțarea oricărei activități în scop de separatism, adică punerea la dispoziție sau colectarea intenționată de către orice persoană, prin orice metodă, direct sau indirect, a bunurilor de orice natură dobândite prin orice mijloc, sau prestarea unor*

servicii financiare în scopul utilizării acestor bunuri ori servicii sau cunoscând că vor fi utilizate, în întregime sau parțial în scop de separatism.

Infrațiunea de separatism îmbracă un caracter formal, or fapta se consumă odată cu realizarea acțiunilor incriminate (prescrise în norma legală), îndreptate spre separarea unei părți a teritoriului unitar și indivizibil, făptuitorul prin aceasta atentând la suveranitatea și integritatea teritorială a Republicii Moldova. Infrațiunile formale sau de atitudine a căror existență este suficientă ca rezultatul să constea într-o stare de pericol fără producerea unui rezultat material.

Însăși acțiunea tipică incriminată presupune activitatea făptuitorului în vederea săvârșirii acțiunilor prejudiciabile pentru valorile fundamentale ocrotite de textul incriminator al infrațiunii de separatism. Făptuitorii, întrunind cerințele prevăzute de lege vor fi atrași la răspundere penală. Așadar, componența infrațiunii de separatism este prin excelență una formală, pentru consumarea acesteia nefiind necesară survenirea unor consecințe infraționale.

Ca excepție, este varianta agravantă, propusă pentru incriminare la alin. (7) a art. 340¹ C. pen. al RM – *acțiunile soldate cu confruntare armată și/sau cu pierderea oricărei părți a teritoriului Republicii Moldova*, or existența acestei agravante este condiționată de survenirea rezultatelor prestabilite: 1) conflict armat și 2) pierderea unei părți a teritoriului. În cazul dat suntem în fața unei infrațiuni de rezultat, adică celei ce produce un rezultat material, o modificare perceptibilă în realitatea înconjurătoare.

Latura subiectivă a infrațiunii de separatism este formată dintr-un complex de procese psihice care stau la baza activității desfășurate de făptuitor oglindind atitudinea sa față de urmările survenite și se caracterizează numai prin vinovăție intenționată.

Totodată, aceasta se caracterizează prin vinovăție sub formă de intenție directă și prin scopul de a submina, independența, suveranitatea, integritatea teritorială sau securitatea de stat și capacitatea de apărare a Republicii Moldova. În cazul intenției directe determinate subiectul prevede și dorește producerea unuia sau mai multor rezultate socialmente periculoase concrete, ca efecte firești ale faptei sale. Infractorul își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunilor sale și dorește să le săvârșească.

Scopul infrațiunii de separatism este unul special, constituind un semn obligatoriu pentru întregirea componenței de infrațiune în speță și constă în: violarea integrității teritoriale a Republicii Moldova, subminarea independenței, suveranității, sau securității și capacității de apărare a Republicii Moldova. Oricare alt scop exclude aplicarea răspunderii potrivit normei propuse la art. 340¹ din CP RM.

Motivele infracțiunii abordate supra pot fi de natură politică, secesionistă, sau se poate exprima în nedorința de a accepta politica autorităților publice centrale, or se poate nutri într-un interes pecuniar sau alte motive.

Pasibile de răspundere penală pentru infracțiunea de separatism sunt persoanele fizice care, în momentul săvârșirii infracțiunii au împlinit vârsta de 16 ani. Persoanele publice, persoanele cu funcție de răspundere, persoanele care gestionează organizațiile comerciale, obștești sau alte organizații nestatale ș.a. după caz, la fel întrunesc calitatea de subiect al infracțiunii de separatism. Subiecți ai infracțiunii de separatism pot fi și persoanele juridice.

Răspunderea penală a persoanei juridice nu exclude răspunderea persoanei fizice pentru infracțiunea săvârșită [10].

Compartimentul 3.4. *Concluzii la Capitolul 3* cuprinde concluziile la care a ajuns autorul, urmare a investigațiilor întreprinse în cadrul acestui capitol.

Capitolul 4 cu următorul generic: „Rezultatele obținute în cercetarea fenomenului infracțional al separatismului” include următoarele compartimente: 4.1. *Sinteza rezultatelor obținute privind reflectarea separatismului în doctrină și legislație*; 4.2. *Sinteza rezultatelor cercetării practicilor internaționale de sancționare a separatismului*; 4.3. *Sinteza rezultatelor obținute privind incriminarea faptelor de separatism în legislația Republicii Moldova*; 4.4. *Sinteza sumară privind cercetarea fenomenului infracțional al separatismului*.

În *Sinteza rezultatelor obținute privind reflectarea separatismului în doctrină și legislație* s-a susținut că în literatura de specialitate autohtonă și străină studii complexe privind fenomenul infracțional al separatismului sunt puține, acestea găsim și oglindire în numărute lucrări științifice. Totodată s-a evidențiat că forma violentă a separatismului este predominantă în mai multe state și se manifestă prin omoruri, cauzarea de vătămări corporale, răpiri, incendieri, inclusiv, prin acțiuni de terorism etc.

Analiza actelor internaționale care obligă subiecții parte la respectul față de suveranitatea și integritatea statelor de pe mapamond, începând cu *Tratatul de pace de la Westfalia din 1648 și până la Convenția de la Shanghai împotriva Terorismului, Separatismului și Extremismului*, a scos în evidență angajamentul și deschiderea în favoarea păcii, securității și dreptății și a dezvoltării continue a relațiilor prietenești și cooperării dintre acestea.

Cercetarea problemicii dreptului popoarelor la autodeterminare reclamă că acesta constituie o premisă juridică fundamentală pentru lupta popoarelor asuprite în vederea eliberării și constituirii lor în state independente dar nu și destrămarea statelor naționale. Analiza pretențiilor secesioniste a liderilor de la Tiraspol care susțin că „*există toate condițiile juridice necesare pentru recunoașterea internațională a regiunii transnistrene ca stat independent*” au

arătat că argumente referitoare la dreptul „*pretinsului popor transnistrean la autodeterminare externă*” nu corespund exigențelor de drept internațional și sunt lipsite de temei juridic și faptic, inclusiv respinse de soluția oferită de Republica Moldova prin adoptarea art. 110 alin. (2) din Constituția Republicii Moldova și Legii nr. 173/2005 cu privire la prevederile de bază ale statutului juridic special al localităților din stânga Nistrului (Transnistria).

În *Sinteza rezultatelor cercetării Practicilor internaționale privind sancționarea separatismului* s-a argumentat că pe parcursul anilor, manifestările separatiste au avut diferite particularități, în funcție de diverse epoci și conjuncturi, însoțind umanitatea de-a lungul întregii sale perioade de dezvoltare.

Abordarea practicilor de prevenire și combatere a acțiunilor de separatism din 22 state (parte din sistemul de drept continental, sistemul de drept anglo-saxon și alte sisteme de drept) a arătat că majoritatea statelor lumii dispun de un cadru normativ eficient de prevenire și combatere a separatismului, iar ascensiunea fenomenului de separatism în lume și pericolul social pe care îl generează, a motivat mai multe state să înăsprească pedeapsa pentru atare fapte.

Analiza activității *Curții Internaționale de Justiție, Curții Penale Internaționale, Curții Europene pentru Drepturile Omului, a Tribunalului Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie, Tribunalul Penal Internațional pentru Ruanda, Tribunalul Special pentru Sierra Leone* a scos în evidență că acțiunile îndreptate spre separarea unui teritoriu, în alt mod decât este prevăzut de normele dreptului internațional și consecințele acestor acțiuni, ocupă un loc aparte în jurisprudența internațională.

În *Sinteza rezultatelor obținute privind incriminarea faptelor de separatism în legislația Republicii Moldova* s-a demonstrat că Constituția Republicii Moldova conține fundamente constituționale suficiente pentru incriminarea separatismului în țara noastră (articolele 1, 2, 3, 10, 32, 54 ș.a. din Constituție).

Analiza juridico-penală a infracțiunilor referitoare la separatism, prevăzute în Capitolul XVII al Părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova, intitulat *Infracțiuni contra autorităților publice și a securității de stat* (art. 337, 338, 339, 340, 341, 346 CP RM), a arătat că nu toate faptele care sunt de natură să aducă atingere statului, atributelor fundamentale care îi sunt specifice, condițiilor necesare îndeplinirii funcțiilor lui, precum și cele care aduc atingere autorității publice, se bucură de o evaluare corespunzătoare din perspectiva dreptului penal.

Analiza actelor normative în domeniul securității naționale, precum: *Legii securității statului nr. 618/1995; Legii pentru aprobarea Concepției securității naționale a Republicii Moldova nr. 112/2008; Strategiei securității naționale a Republicii Moldova aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr. 153/2011*, a scos în evidență o bază normativă solidă pe măsură să

contribuie la dezvoltarea măsurilor de sorginte juridico-penală întru prevenirea și combaterea manifestărilor de separatism în Republica Moldova.

Cu titlu *de lege ferenda* s-a propus dezvoltarea Codului penal al Republicii Moldova cu următoarele prevederi: **1. În PARTEA GENERALĂ, Capitolul XIII ÎNȚELESUL UNOR TERMENI SAU EXPRESII ÎN PREZENTUL COD a articolului 120¹, intitulat Separatism; 2. În PARTEA SPECIALĂ, Capitolul XVII INFRAȚIUNI CONTRA AUTORITĂȚILOR PUBLICE ȘI A SECURITĂȚII DE STAT a articolului 340¹, intitulat Acțiuni de separatism și 3. Revizuirea modalităților normative de realizare a acțiunilor de chemare la răsturnarea sau schimbarea prin violență a orânduirii constituționale a Republicii Moldova** cu conținutul dispozitiv expus și analizat în lucrare.

În compartimentul 4.4. *Sinteza sumară privind cercetarea fenomenului infracțional al separatismului* a fost trecut în revistă o sinteză *per ansamblu* cu privire la cercetarea fenomenului infracțional al separatismului.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Rezultatele obținute ale prezentei teze de doctorat s-au exprimat în următoarele concluzii:

1. Atât în Republica Moldova, cât și peste hotarele țării, cercetări juridico-penale complexe privind fenomenul infrațional al separatismului sunt insuficiente (A se vedea: Capitolul 4, Subcapitolul 4.1.);

2. Comunitatea internațională nu tolerează fenomenul separatismului. Majoritatea statelor din lume au interzis prin lege separatismul, iar orice formă de comitere și/sau susținere a unor asemenea fapte este catalogată ca fiind periculoasă și pasibilă de sancționare (A se vedea: Capitolul 4, Subcapitolul 4.4.);

3. Fenomenul separatismului se caracterizează prin pericol social sporit, or atentează la suveranitatea și integritatea teritorială a mai multor state de pe mapamond și se manifestă în cele mai frecvente cazuri prin violențe, inclusiv prin acte de terorism. Analiza mai multor focare de separatism din lume, precum din Regatul Spaniei, Italia, Irlanda de Nord, Kosovo, Nagorno-Karabah, Katanga, Biafra, Bangladesh, Tibet, Yunnan, Xinjiang, Ningxia și Mongolia, Pakistan, Sri-Lanka, Ciprul de Nord pune în evidență faptul că, deși de-a lungul timpului formele de manifestare a separatismului au cunoscut o profundă evoluție, dezvoltându-se în context teoretic și practic, violența - ca formă a separatismului este una dominantă și se materializează prin tendința de a crea un stat prin folosirea forței sau violenței, amenințarea cu forța și se exteriorizează prin cauzarea de vătămări corporale, omucideri, aplicarea armelor, intimidări, teroare ș.a. practici negative în acest sens (A se vedea: Capitolul 4, Subcapitolul 4.1.)

4. Argumente în vederea valorificării pretinsului drept la autodeterminare externă de către separatiștii din stânga Nistrului lipsesc cu desăvârșire, or situația din regiunea dată nu corespunde exigențelor dreptului internațional. Pretențiile liderilor separatiști precum că „*există toate condițiile juridice necesare pentru recunoașterea internațională a regiunii transnistrene ca stat independent*” sunt lipsite de temei juridic și faptic, inclusiv respinse de soluția oferită de Republica Moldova prin adoptarea art. 110 alin. (2) din Constituția Republicii Moldova și Legii nr. 173/2005 *cu privire la prevederile de bază ale statutului juridic special al localităților din stânga Nistrului (Transnistria)* (A se vedea: Capitolul 4, Subcapitolul 4.1.).

5. Majoritatea statelor lumii au incriminat acțiunile de separatism în legea sa penală. Mai mult, ascensiunea fenomenului de separatism pe mapamond și pericolul social sporit pe care îl generează a determinat unele state să înăsprească pedeapsa pentru atare fapte. Analiza modelelor de incriminare ale actelor de separatism din 22 de state denotă că majoritatea statelor

dispun de un cadru normativ efectiv în partea ce ține de asigurarea suveranității și integrității teritoriale (*A se vedea: Capitolul 4, Subcapitolul 4.2.*).

6. Fundamentele constituționale privind suveranitatea, independența, caracterul unitar și indivizibil al statului Republica Moldova (articolele 1, 2, 3, 10, 32, 54 ș.a. din Constituție) sunt pe măsură să servească drept temei pentru elaborarea unor noi novele de sorginte juridico-penală întru protecția valorilor fundamentale ale statului Republica Moldova (*A se vedea: Capitolul 3, Subcapitolul 3.1.*).

7. În condițiile legislative actuale nu toate acțiunile care atentează la suveranitatea și integritatea teritorială a Republicii Moldova se bucură de o sancțiune penală. Acestea necesită a fi apreciate corespunzător și legiferați în funcție de valorile la care atentează. Protecția juridico-penală a suveranității, independenței, caracterului unitar și indivizibil al statului Republica Moldova se asigură prin calificarea ca infracțiuni a faptelor de trădare de Patrie (art. 337 CP RM), spionaj (art. 338 CP RM), uzurparea puterii de stat (art. 339 CP RM), rebeliune armată (art. 340 CP RM), chemările la răsturnarea sau schimbarea prin violență a orânduirii constituționale a Republicii Moldova (art. 341 CP RM), acțiunile intenționate îndreptate spre ațâțarea vrăjbei, diferențierii sau dezbinării naționale, etnice, rasiale sau religioase (art. 346 CP RM) – însă aceste incriminări, din perspectiva laturii obiective și modalității normative prescrise, nu sunt pe măsură să cuprindă diversitatea de acțiuni privind exteriorizarea separatismului (*A se vedea: Capitolul 3, Subcapitolul 3.2.*).

8. Până la moment în Republica Moldova nu a fost înregistrat nici un caz de tragere la răspundere penală pentru acțiuni de separatism, iar tentativele de promovare a incriminării acestor fapte socialmente periculoase în legislația națională nu s-au soldat cu succes. O explicație ar fi că separatismul nu are o incriminare expresă în legislația penală a Republicii Moldova, fapt, care determină oportunitatea elaborării cu titlu *de lege ferenda* a unor noi norme privind sancționarea faptelor de separatism, precum și modificarea altor norme, existente în legea penală, pentru a evita paralelisme și reproduceri în legislație (*A se vedea: Capitolul 3, Subcapitolul 3.2.*).

9. Prin introducerea în legislația penală a Republicii Moldova a răspunderii penale pentru comiterea acțiunilor de separatism se lărgeste considerabil sediul incriminator al faptelor infracționale care atentează la legitimitatea organelor de stat, la orânduirea constituțională, suveranitatea și integritatea teritorială a Republicii Moldova. În contextul când Republica Moldova este afectată de fenomenul separatismului necesitatea și oportunitatea consolidării cadrului juridico-penal de protecție contra pericolelor generate de acest fenomen este incontestabilă (*A se vedea: Capitolul 3, Subcapitolul 3.3.; Capitolul 4, Subcapitolul 4.3.*).

Descrierea contribuțiilor personale cu sublinierea semnificației teoretice și valorii practice a acesteia a fost realizată în cadrul *Capitolului 4 - Rezultatele obținute în cercetarea fenomenului infracțional al separatismului* (pag. 157 – 172) fiind structurate și expuse potrivit obiectivelor și finalităților cercetării.

II. Recomandări:

(1) Completarea Codului penal al Republicii Moldova prin introducerea unei norme juridico-penale în Partea Generală a Codului penal, Capitolul XIII Înțelesul unor termeni sau expresii în prezentul Cod cu următorul conținut:

„Articolul 120¹. Separatism

Prin separatism se înțelege o tendință, mișcare, acțiune, îndreptată spre separarea de la statul Republica Moldova a unei părți a teritoriului național cu încălcarea prevederilor legislației naționale sau a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte.

(2) Completarea Codului penal al Republicii Moldova prin introducerea unei norme juridico-penale în Partea Specială a Codului penal, Capitolul XVII Infracțiuni contra autorităților publice și a securității de stat cu următorul conținut:

”Articolul 340¹. Acțiuni de separatism

(1) Acțiunile intenționate manifestate prin îndemnuri la separatism, prin organizarea unor manifestări publice sau participarea la acestea în scop de separatism, prin distribuirea obiectelor, producerea și/sau difuzarea în diferite forme și mijloace a materialelor și informațiilor ce promovează separatismul, se pedepsesc cu închisoare de la 2 la 5 ani, iar persoana juridică cu amendă în mărime de la 3000 la 5000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

(2) Instigarea la separatism, se pedepsește cu amendă în mărime de la 700 la 1500 de unități convenționale sau cu închisoare de până la 3 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani, iar persoana juridică cu amendă în mărime de la 2000 la 3000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

(3) Săvârșirea acțiunilor prevăzute la alin. (1) și alin. (2) cu folosirea situației de serviciu se pedepsesc cu închisoare de 3 la 7 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 5 la 10 ani.

(4) Săvârșirea acțiunilor prevăzute la alin. (1) însoțite de aplicarea violenței periculoase pentru viața și sănătatea persoanei, a armelor sau substanțelor explozive sau cauzarea de daune materiale în proporții deosebit de mari, se pedepsește cu închisoare de 7 la 12 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 7 la 15 ani.

(5) Crearea unor organizații în scop de separatism și/sau participarea în cadrul acestora, se pedepsește cu închisoare de la 2 la 7 ani, cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate și cu lichidarea persoanei juridice.

(6) Finanțarea oricărei activități în scop de separatism, adică punerea la dispoziție sau colectarea intenționată de către orice persoană, prin orice metodă, direct sau indirect, a bunurilor de orice natură dobândite prin orice mijloc, sau prestarea unor servicii

financiare în scopul utilizării acestor bunuri ori servicii sau cunoscând că vor fi utilizate, în întregime sau parțial în scop de separatism, se pedepsește cu închisoare de la 5 la 10 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 6 la 12 ani, iar persoana juridică cu amendă în mărime de la 12000 la 15000 unități convenționale cu lichidarea persoanei juridice.

(7) Acțiunile prevăzute la alin. (1), (2), (3), (4), (5) și (6) soldate cu confruntare armată și/sau cu pierderea oricărei părți a teritoriului Republicii Moldova se pedepsește cu închisoare de la 10 la 15 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 10 la 15 ani, iar persoana juridică cu amendă în mărime de la 15000 la 20000 unități convenționale cu lichidarea persoanei juridice.

3) În PARTEA SPECIALĂ, Capitolul XVII INFRAȚIUNI CONTRA AUTORITĂȚILOR PUBLICE ȘI A SECURITĂȚII DE STAT modificarea articolului 341, intitulat Chemările la răsturnarea sau schimbarea prin violență a orânduirii constituționale a Republicii Moldova, și anume:

(1) Revizuirea modalităților normative de realizare a acțiunilor de chemare la răsturnarea sau schimbarea prin violență a orânduirii constituționale a Republicii Moldova prin excluderea sintagmei „ori la violarea integrității teritoriale a Republicii Moldova”.

Sugestii privind potențialele direcții viitoare de cercetare legate de tema abordată:

a) Factorii fenomenului infracțional al separatismului; b) Fenomenul separatismului în dreptul internațional; c) Metodologia investigării acțiunilor de separatism; d) Măsuri de prevenire și combatere a acțiunilor de separatism.

Propuneri de utilizare a rezultatelor obținute în domeniile socio-cultural și economic. Tezele științifice înfățișate în lucrare pot fi utile subiecților antrenați în activități de asigurare a ordinii publice și securității naționale. Interpretările și sugestiile formulate în raport cu infracțiunile prevăzute la art. 337, art. 338, art. 339, art. 340, art. 341 și la art. 346 Cod penal sunt utile pentru angajații organelor de drept la operarea încadrării juridice a faptelor în cauză. Abordările și tratamentul acțiunilor de separatism prin prisma actelor juridice internaționale și naționale, surselor doctrinare aferente, oferă valențe practice și utile pentru cei implicați în procesul de reglementare a conflictului transnistrean (în formatele existente de negocieri Chișinău-Tiraspol). Considerăm lucrarea oportună pentru activitatea legislativă, în calitate de sursă de inspirație în vederea consolidării cadrului juridico-penal incriminator anti-separatism din Codul Penal al Republicii Moldova. Nu în ultimul rând lucrarea poate fi utilizată în procesul de instruire a studenților, masteranzilor și doctoranzilor din cadrul instituțiilor de învățământ universitar, de profil juridic și politologic, inclusiv la efectuarea unor cercetări științifice tematice privind fenomenul infracțional de separatism.

BIBLIOGRAFIE

Bibliografie în limba română:

1. BARBĂNEAGRĂ, A. *Infrațiuni contra păcii și securității omenirii*. Chișinău: Centrul de Drept al Avocaților, 2005. 560 p. ISBN 9975-9833-5-9.
2. BARBĂNEAGRĂ, A., ALECU, Gh., BERLIBA, V. et al. *Codul Penal al Republicii Moldova. Comentariu*. Chișinău: Centrul de Drept al Avocaților, 2009. 860 p. ISBN 978-9975-105-20-0.
3. BALAN, O., CREANGĂ, C. Separatismul-problemă internațională. În: *Poliția și societatea civilă*. Chișinău: Colograf-Com, 2001, pp. 173 p. ISBN: 9975-9645-5-9.
4. BECCARIA, C. *Despre infracțiuni și pedepse*. București: Editura Rossetti, 2001. 152 p. ISBN 973-85218-7-4.
5. BRÎNZA, S., ULIANOVSKI, X., STATI, V. et al. *Drept penal. Partea Specială*. Vol. 2. Chișinău: Cartier, 2005. 804 p. ISBN 9975-79-325-8.
6. Carta Națiunilor Unite din 26 iunie 1945. [citat: 23.04.2018]. Disponibil: http://www.anr.gov.ro/docs/legislatie/internationala/Charta_Organizatiei_Natiunilor_Unite_UNU_.pdf
7. CUȘNIR, V. BERLIBA, V. *Terorismul și separatismul: fenomene de pericolozitate sporită pentru societatea contemporană*. În: *Materialele Conf. științifico-practice intern. Tendințe globale și regionale ale terorismului la etapa contemporană. Probleme de cooperare a poliției în contracararea terorismului*, 28 iun. 2007, Chișinău. Academia Ștefan cel Mare a MAI, 2010, pp. 35-39. ISBN 978-9975-930-23-9.
8. COJOCARU, R. *Perspectiva incriminării separatismului în legislația penală a Republicii Moldova*. În: *Materialele Conf. științifico-practice naționale. Criminalitatea politică: reflecții istorico-juridice, manifestări și consecințe, 6 ianuarie 2015*. Chișinău. Academia Ștefan cel Mare a MAI, 2015, pp. 242-247. ISBN 978-9975-121-11-8.
9. Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 12.08.1994, nr.1
10. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129/1012
11. GRAMA, D. *Violența în perioada rebeliunilor armate*. În: *Materialele Conferinței Științifice internaționale Violența în societatea de tranziție*, 2003. Chișinău: Tipografia Centrală, 2003. 392 p.
12. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova pentru aprobarea Strategiei securității naționale a Republicii Moldova nr.153/2011 În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 170-175 din 14.10.2011
13. Legea securității statului nr.618/1995. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1997, nr.10-11/117
14. Legea pentru aprobarea Concepției securității naționale a Republicii Moldova nr.112/2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr. 97-98/357
15. MARIȚ, A. *Evoluția conceptelor și a reglementărilor cu privire la vinovăția penală*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005. 288 p. ISBN 9975-78-409-7.
16. NEGRU, B., OSMOCHESCU, N., SMOCHINĂ, A. et. al. *Constituția Republicii Moldova. Comentariu*. Chișinău: Arc, 2012. 576 p. ISBN 978-9975-61-700-0.
17. PANTEA, V. *Infrațiunea politică și dreptul penal contemporan*. București: Lumina Lex, 1998. 143 p. ISBN 973-588-083-0.
18. Pact Internațional cu privire la drepturile politice și civile: nr. 1966 din 16 decembrie 1966. În: *Tratate internaționale*, 1998. nr 1 art. 31.
19. STATI, V. *Contracararea separatismului prin mijloacele dreptului penal în Republica Moldova: între necesitate și compromis*. În: *Materialele Conferinței științifice Integrare prin cercetare și*

inovare, 10-11 noiembrie 2014. Chișinău: CEP USM, 2014, pp. 99-101. ISBN 978-9975-71-570-6.

20. Tratatul cu privire la Forțele Armate Convenționale în Europa: nr. 1990 din 19.11.1990. În: *Tratate Internationale* nr. 3 din 30.12.1998. [citată 20.06.17]. Disponibil:<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=291302>

Bibliografie în limba rusă:

21. Особая часть уголовного кодекса Народной Китайской Республики. [citată 20.05.2017]. Disponibil: <http://asia-business.ru/law/law1/criminalcode/code/#1>
22. РЕЗНИКОВ, А. А., МИСЮРА, С., ДРЕМОВ и др. *Международный опыт борьбы с сепаратизмом: выводы для Украины. Аналитический доклад*. Киев: Национальный институт стратегических исследований, 2016. 52 с. ISBN 978-966-554-272-8.
23. СЕРГУН, Е. П. *Сепаратизм как возможный состав преступления в российском уголовном праве*. В: Правовая Культура №2 (15). Москва: 2013. с. 53-58. ISSN 1992-5867.
24. Уголовный кодекс Украины. № 2341-III от 5 апреля 2001 г. [citată: 22.09.2019]. Disponibil: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/2341-14>
25. Уголовный закон Латвии. №. 199/200 от 08 июля 1998 г. [citată: 27.07.2017]. Disponibil: http://www.pravo.lv/likumi/07_uz.html
26. Уголовный кодекс Российской Федерации. № 63-ФЗ от 13.06.1996 г. [citată: 18.05.2017]. Disponibil:http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/8b38952a3e743c7996551cbfe4b32d4d336a35ad/
27. Уголовный кодекс Республики Корея от 18 сентября 1953 [online]. *Юридическая Россия* [citată:25.03.2016].Disponibil:<http://law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1241816&subID=100098555,100098557,100098561,100098707#text>

Bibliografie în limba engleză:

28. BRIAN, F. *A short history of the troubles*. Dublin: The O' Brien Press Ltd, 2004. 160 p. ISBN 978-1-84717-644-8.
29. Criminal Code of Finland. Act 39 from 1889, amendments up to 766/2015 included [citată: 21.09.2017] Disponibil: <http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1889/en18890039.pdf>
30. Criminal Code of Poland. Act of 6 june 1997. [citată: 13.01.2018]. Disponibil: <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/10>
31. Criminal Code of the Kingdom of Norway. Act of 22 May 1902 no. 10 [citată: 10.01.2018]. Disponibil:https://www.legislationline.org/download/action/download/id/3523/file/Norway_General_Civil_Penal_Code_1902_amended_2005-eng.pdf
32. Criminal Code of the Kingdom of the Spain. Act no. 10 of 23 november 1995. [citată: 05.04.2018].Disponibil:https://www.legislationline.org/download/action/download/id/6443/file/Spain_CC_am2013_en.pdf
33. Criminal Law of Ireland. Act no. 13 of 1939. [citată: 22.04.2018]. Disponibil: <http://www.irishstatutebook.ie/eli/1939/act/13/enacted/en/html>
34. Criminal Code of Germany. [citată: 10.01.2018]. Disponibil: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/index.html
35. Criminal Code of the Republic of Turkey. Law nr. 5237. The Official Gazette of the Republic of Turkey no. 25611 of octomber 12, 2004 [citată: 23.07.2018]. Disponibil: https://ppp.worldbank.org/public-private-partnership/sites/ppp.worldbank.org/files/ppp_testdumb/documents/040926TurkeyCriminalCode.pdf
36. Criminal Code of the Republic of Kazakhstan. Law no. 226-V from 3 july 2014 [online]. *Legislationline*. [citată:15.09.2018].Disponibil:<https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/21/Italy/show>

37. Criminal Code of Georgia. Law no. 2287 from 22 July 1999. *Legislationline* [citat: 16.04.2017]. Disponibil: <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/29/France/show>
38. Helsinki Final Act from 1 August 1975 [online]. *Organization for Security and Co-operation in Europe* [citat: 10.06.2018]. Disponibil: <https://www.osce.org/helsinki-final-act?download=true>
39. Pakistan Penal Code. Law no. XLV of 6 octomber 1860. [citat: 25.05.2017]. Disponibil: <https://www.oecd.org/site/adboecdanti-corruptioninitiative/46816797.pdf>
40. Shanghai Convention on Combating Terrorism, Separatism and Extremism. Done in Shanghai, 15 june 2001. [citat: 23.04.2017]. Disponibil: <https://constitutii.files.wordpress.com/2013/02/shanghai-convention-on-c-ombating-terrori-sm-separatism-and-extremism.pdf>
41. Thailand Law Library. Offense Internal Security (Sections 113-118). Criminal Code [online]. *Siam Legal*. [citat: 05.04.2018]. Disponibil: <http://library.siam-legal.com/thai-law/criminal-code-offense-internal-security-sections-113-118/>
42. United Kingdom. Criminal and penal law [online]. *NATLEX Database of national labour, social security and related human rights legislation* [citat: 11.03.2019]. Disponibil: <http://www.legislation.gov.uk/all?title=treason>
43. United States Code [online]. Legal informatione Institute. [citat: 06.02.2018]. Disponibil: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/part-I/chapter-115>
44. Westfalian Threaty. Octomber 24, 1648 [online]. *Yale Law School*. [citat: 10.02.2019]. Disponibil: https://avalon.law.yale.edu/17th_century/westphal.asp

LISTA PUBLICAȚIILOR LA TEMA TEZEI DE DOCTORAT

Articole științifice în reviste de profil

1. CARA, E. Abordări conceptuale privind fenomenul separatismului. În: *Legea și Viața*. 2016, nr 4 (292), pp. 38-43, 0,97 c.a. ISSN 1810-309X.
2. CARA, E. Fenomenul separatismului: metode și mijloace de operare ale făptuitorilor cazul Irlanda de Nord și Republica Moldova. În: *Legea și Viața*. 2016, nr 10 (298), pp. 28-34, 1,26 c.a. ISSN 1810-309X.
3. CARA, E. Incriminarea manifestărilor de separatism: abordări de drept național și internațional. În: *Legea și Viața*. 2017, nr 1 (301), pp. 38-45, 1,26 c.a. ISSN 1810-309X.
4. CARA, E. Unele reflecții privind subiectul infracțiunii de separatism. În: *Revista Națională de Drept*. 2017, nr 12 (206), pp. 36-42, 1,26 c.a. ISSN 1811-0770.
5. CARA, E. Separatismul-fenomen care atentează la suveranitatea și integritatea teritorială a Republicii Moldova. În: *Revista Națională de Drept*. 2017, nr 7 (201), pp. 45-48, 0,7 c.a. ISSN 1811-0770.
6. CARA, E. Transnistrian conflict. The right to self-determination in vision of Tiraspol. În: *Studia Securitatis*. 2017, nr 1 (vol. XI), pp. 45-48, 0,7 c.a. ISSN 1843-1925.
7. CARA, E. Reflections on the legality of criminalization of separatist actions within the Republic of Moldova. În: *Studia Securitatis*. 2018, nr 1 (XII), pp. 105-113, 1,09 c.a. ISSN 1843-1925.
8. CARA, E. Pe scurt despre interacțiunea în domeniul prevenirii și combaterii criminalității între cele două maluri ale Nistrului. În: *Laboratorul pentru Analiza Conflictului Transnistrean*. 2020. Disponibil: <https://lact.ro/eugen-cara-pe-scurt-despre-interactiunea-in-domeniul-prevenirii-si-combaterea-criminalitatii-intre-cele-doua-maluri-ale-nistrului/>
9. CARA, E. Statutul actelor semnate în cadrul procesului de negocieri pentru reglementarea transnistreană. 2020, În: *Laboratorul pentru Analiza Conflictului Transnistrean*. 2020. Disponibil: <https://lact.ro/eugen-cara-statutul-actelor-semnate-in-cadrul-procesului-de-negocieri-pentru-reglementarea-transnistreana/>

Comunicări la forumuri științifice naționale/ internaționale

1. CARA, E. Separatismul - principala amenințare la adresa securității naționale. În: *Materialele Conferinței Științifice a Doctoranzilor, 15 apr. 2017*. Chișinău: Universitatea AȘM, 2017, Ed. 6, vol. 2, pp. 113-117, 0,74 c.a. ISBN 978-9975-108-15-7.
2. CARA, E. About separatism and the right to self-determination on the left bank of the Nistru river. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale „Modern Scientific Challenges and Trends”, 7-9 august 2021*. Varșovia, 2021, nr 7(41), pp.101-105, 1,26 c.a. ISBN 978-83-949403-3-1.

ADNOTARE

Cara Evgheni, „Fenomenul infrațional al separatismului: oportunități de incriminare și practici internaționale”, teză de doctor în drept. Specialitatea științifică: 554.01- Drept penal și execuțional penal, Chișinău, 2022

Structura tezei: Introducere, 4 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 254 titluri, 3 anexe și 179 de pagini text de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în 11 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: separatism, acțiuni de separatism, infrațiune, suveranitate, integritate teritorială, securitate, practici anti-separatism, conflict armat, violență.

Scopul tezei constă în realizarea unei cercetări științifice complexe privind fenomenul separatismului, politicile naționale și internaționale de prevenire și combatere ale acestuia, identificarea vidurilor legislative existente și suplinirea acestora prin norme *de lege ferenda* în vederea sancționării acțiunilor de separatism.

Obiectivele cercetării: analiza actelor și doctrinei privind separatismul; cercetarea premiselor privind prevenirea și combaterea actelor de separatism; identificarea și abordarea comparativă a modelelor incriminatorii ale separatismului și a jurisprudenței în materie; cercetarea relațiilor sociale subsumate în Capitolul XVII al Părții Speciale a Codului penal al Republicii Moldova și stabilirea coraportului acestora cu separatismul; definirea separatismului în legea penală; elaborarea propunerilor *de lege ferenda* privind incriminarea acțiunilor de separatism și perfecționarea unor norme din Codul penal al Republicii Moldova.

Noutatea și originalitatea științifică a rezultatelor obținute rezidă în cercetarea complexă a fenomenului de separatism, a naturii acestuia și formelor sale de exteriorizare, a modalităților și mijloacelor de operare ale separatiștilor, a practicilor internaționale de prevenire și combatere a fenomenului în cauză prin mijloace de drept penal, inclusiv a infrațiilor care aduc atingere relațiilor sociale privind integritatea teritorială a țării, suveranitatea și securitatea națională a Republicii Moldova, precum și suplinirea vidului legislativ existent în vederea calificării faptelor de separatism ca infrațiune și pedepsirea adecvată a acestora. Noutatea științifică a cercetării este determinată și de anumiți factori: a) necesitatea sporirii reacției sociale a statului la amenințările de sorginte separatistă; b) pericolozitatea acțiunilor de separatism, impactul și consecințele acestuia sunt de natură să determine necesitatea sporirii răspunderii făptuitorilor pentru săvârșirea unor asemenea fapte; c) oportunitatea extinderii sferei de incriminare a acțiunilor de separatism din perspectiva eficientizării măsurilor de prevenire predelictuală.

Problema științifică importantă soluționată constă în conturarea unui cadru conceptual complex cu privire la natura juridică a fenomenului de separatism prin prisma normativului internațional și național, practicilor și jurisprudenței acumulate la acest capitol, fapt ce a condus la identificarea unor lacune în regimul de protecție juridico-penală, și corespunzător, elaborarea și promovarea unor norme *de lege ferenda* menite să consolideze normativul penal sancționator în vederea prevenirii și combaterii eficiente a acțiunilor de separatism.

Semnificația teoretică a tezei vizează conceptualizarea răspunderii penale pentru acțiunile de separatism. Totodată, lucrarea livrează un vast suport teoretic și normativ privind tratamentul fenomenului de separatism pe plan internațional și național. Abordarea multispectuală a fenomenului de separatism poate servi drept cadru științifico-metodologic de reper pentru diferite medii de specialitate.

Valoarea aplicativă a tezei se desprinde din volumul de informații pertinente și utile, atât din perspectiva reglementării diferendului transnistrean, cât și pentru dezvoltarea cadrului juridico-penal pe măsură să facă față pericolelor separatismului în Republica Moldova.

Implementarea rezultatelor. Rezultatele cercetării pot fi utilizate în procesul de instruire din cadrul facultăților de drept, științe politice și relații internaționale a instituțiilor de învățământ universitar, inclusiv la efectuarea unor cercetări științifice tematice privind separatismul, precum și la implementarea unor inițiative legislative în vederea sancționării fenomenului în cauză. De asemenea, aceste rezultate sunt utile pentru organele de drept, în cadrul prevenirii și combaterii acțiunilor de separatism.

АННОТАЦИЯ

Кара Евгени, «Преступный феномен сепаратизма: возможности инкриминирования и международные практики», диссертация на соискание ученой степени доктора права. Специальность 554.01 – Уголовное право и уголовно-исполнительное право, Кишинэу, 2022 год

Структура диссертации: Введение, 4 главы, общие выводы и рекомендации, библиография, состоящая из 254 наименований, 3 приложения и 179 страниц основного текста. Полученные результаты опубликованы в 11 научных работах.

Ключевые слова: сепаратизм, сепаратистские действия, преступление, суверенитет, территориальная целостность, безопасность, анти-сепаратистские практики, вооруженный конфликт, насилие.

Цель диссертации заключается в проведении комплексного научного исследования феномена сепаратизма, национальных и международных политик по его предотвращению и борьбе с ним, выявлении существующих законодательных пробелов и их восполнение нормами *de lege ferenda* в целях инкриминирования сепаратистских действий.

Задачи исследования: Анализ актов и доктрины по проблеме сепаратизма; исследование предпосылок процессов предотвращения и борьбы с сепаратистскими действиями; выявление и сопоставление инкриминируемых моделей сепаратизма и судебной практики в этой сфере; исследование социальных отношений, включенных в главу XVII Особой части Уголовного кодекса Республики Молдова и установление взаимосвязи с сепаратизмом; определение сепаратизма в уголовном законодательстве; разработка предложений *de lege ferenda* относительно инкриминирования сепаратистских действий и совершенствование некоторых норм Уголовного кодекса Республики Молдова.

Научная новизна и оригинальность результатов исследования заключается в комплексном исследовании феномена сепаратизма, его природы и форм экстернализации, способов и средств оперирования, используемых сепаратистами, международных практик по предотвращению данного феномена и борьбе с уголовно-правовыми средствами, в том числе касательно преступлений против общественных отношений в сфере территориальной целостности страны, суверенитета и национальной безопасности Республики Молдова, а также в заполнении существующего законодательного вакуума с целью квалифицирования как преступление и соответствующего наказания актов сепаратизма. Научная новизна исследования также определяется рядом факторов: а) необходимость повышения социальной реакции государства на угрозы сепаратистского происхождения; б) опасность сепаратистских действий, их воздействие и последствия способны обуславливать необходимость повышения ответственности виновных за их совершение; в) возможность расширения сферы инкриминирования сепаратистских действий с точки зрения упорядочения мер доприступной профилактики.

Разрешенная значимая научная проблема заключается в очертании комплексной концептуальной основы относительно правового характера феномена сепаратизма в свете национального и международного права, практик и юриспруденции в этой сфере, что способствовало выявлению пробелов в режиме уголовно-правовой защиты и, соответственно, формулированию и продвижению ряда норм *de lege ferenda*, призванных консолидировать свод уголовно-наказательных норм с целью предотвращения сепаратистских действий и эффективной борьбы с ними.

Теоретическая значимость работы заключается в концептуализации уголовной ответственности за сепаратистские действия. В то же время исследование предоставляет комплексную теоретическую и нормативную поддержку по трактовке феномена сепаратизма на международном и национальном уровне. Многоаспектный подход к исследованию феномена сепаратизма может служить научно-методологическим ориентиром для различных специализированных сред деятельности.

Практическая применимость исследования исходит из объема релевантной и полезной информации в перспективе как приднестровского урегулирования, так и развития уголовно-правовой базы, способной справиться с угрозами сепаратизма в Республике Молдова.

Внедрение результатов. Результаты диссертационного исследования могут быть использованы в образовательном процессе факультетов права, политологических наук и международных отношений университетских учебных заведений, при проведении тематических научных исследований по сепаратизму, а также при реализации законодательных инициатив по его санкционированию. Эти результаты также приемлемы правоохранительных органов, осуществляющие деятельность по предупреждению сепаратистских действий и борьбе с ним.

ANNOTATION

Cara Evgheni, „Criminal phenomenon of separatism: opportunities of incrimination and international practices”, PhD Thesis in Law, Specialty 554.01 – Criminal Law and law of penal execution, Chisinau, 2022

The structure of the thesis: Introduction, 4 chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 254 titles, 3 appendices and 179 basic text pages. The achieved results are published in 11 scientific papers.

Keywords: separatism, separatist actions, crime, incrimination, sovereignty, territorial integrity, security, anti-separatism practices, armed conflict, violence.

The purpose of the doctoral thesis consists in carrying out a complex scientific research on the phenomenon of separatism, national and international policies for preventing and combating it, identifying existing legislative gaps and covering them by norms of *de lege ferenda* to sanction separatist actions.

The objectives of investigation: consists in analysis of acts and doctrine on separatism; researching the premises for preventing and combating acts of separatism; identifying and comparing the incriminating patterns of separatism and jurisprudence in this area; research of social relations subsumed in Chapter XVII of the Special Part of the Criminal Code of the Republic of Moldova and establishing their relationship with separatism; defining separatism in criminal law; elaboration of the proposals of *de lege ferenda* regarding the incrimination of the separatist actions and the improvement of some norms from Criminal Code of the Republic of Moldova.

The scientific novelty and originality of the obtained results lies in the complex research of the phenomenon of separatism, its nature and forms of externalization, the ways and means of operation of separatists, international practices of preventing and combating the phenomenon in question by means of criminal law, including crimes against social relations regarding the territorial integrity of the country, the sovereignty and national security of the Republic of Moldova, as well as filling the existing legislative gaps in order to qualify the acts of separatism as a crime and provide their appropriate punishment. The scientific novelty of the research is also determined by certain factors: a) the need to increase the social reaction of the state to threats of separatist origin; b) the danger of separatist actions, its impact and consequences are likely to determine the need to increase the responsibility of perpetrators for committing of these actions; c) the opportunity to extend the scope of incrimination of separatist actions from the perspective of streamlining pre-crime prevention measures.

The obtained results which contribute to solving of the foremost scientific problem. consists in outlining a complex conceptual framework regarding the legal nature of the phenomenon of separatism in the light of international and national law, practices and jurisprudence accumulated in this regard, which led to the identification of gaps in the legal-criminal protection regime, and correspondingly, the elaboration and promotion norms of *de lege ferenda* meant to consolidate the penal sanctioning norms in order to prevent and fight effectively the actions of separatism.

The theoretical importance lies in the conceptualization of criminal liability for separatist actions. At the same time, the paper provides extensive theoretical and normative support on the treatment of the phenomenon of separatism at international and national level. The multiaspectual approach to the phenomenon of separatism can serve as a scientific-methodological frame of reference for different specialized environments.

Practical value of the research paper stems from the volume of relevant and useful information both from the perspective of Transnistrian settlement process and for the development of the legal-criminal framework to be able to cope with the dangers of separatism in the Republic of Moldova.

The implementation of the obtained scientific results: The results of the research can be used in the teaching process of law schools, political science and international relations of higher education institutions, including thematic scientific research on separatism, and the implementation of legislative initiatives to sanction the phenomenon in question. These results are also useful for law enforcement agencies in preventing and combating the actions of separatism.

CARA EVGHENI

**FENOMENUL INFRAȚIONAL AL SEPARATISMULUI:
OPORTUNITĂȚI DE INCRIMINARE ȘI PRACTICI
INTERNAȚIONALE**

SPECIALITATEA 554.01-DREPT PENAL ȘI EXECUȚIONAL PENAL

Rezumatul tezei de doctor în drept

Aprobat pre tipar: 30.05.2022
Hârtie ofset. Tipar ofset.
Coli de tipar: 2.3

Formatul hârtiei 60x84 1/16
Tiraj 30 ex.
